

Tid kafé – innblikk og essens

*Hva kan forklare essensen i arbeidet til Tid kafé & landhandel i Ål?
Og hva oppleves som et hinder for samskapingen som foregår på et
individnivå her?*

Gro Øverland Håkenstad

Veileder

Hans Morten Haugen

Professor hos VID Oslo

VID vitenskapelige høgskole & MF vitenskapelig høyskole

Madia-599 Masteroppgave

Master i diakoni

15. mai 2023

Antall ord: [26369]

Sammendrag

I denne masteroppgaven får man et innblikk i samskapingen som foregår på et individnivå hos Tid kafé & landhandel i Ål. Oppgaven forsøker å finne frem til noen sentrale faktorer, eller essensen, i denne delen av samskapingen. Ved å drøfte funnene i lys av teori om myndiggjøring og samskaping, forstått ut ifra et diakonalt utgangspunkt, så forsøker oppgaven å forklare denne essensen. I tillegg så ser denne oppgaven også etter hva som oppleves som et hinder for samskapingen på et individnivå. Her løftes den erfaringsbaserte kompetansen frem, som en ressurs, inspirert av denne oppgavens teoretiske forankring. Det er altså snakk om kvalitativ forskning. Nærmere bestemt en casestudie med et teoretisk utgangspunkt. Datainnsamlingen er gjort ved hjelp av intervju og observasjon. Formålet er å løfte frem et diakonalt prosjekt, som fungerer, for å la andres erfaringer bidra til læring og inspirasjon. Dermed er også formålet inspirert av oppgavens teoretiske forankring. Samskapingen inn mot kommune og offentlighet, som også har spilt en betydelig rolle for Tid kafé sin utvikling, vil ikke være et tema i denne masteroppgaven.

Abstract

In this master's thesis, you get an insight into the co-creation/co-production that takes place on an individual level at Tid kafé & landhandel in Ål. The assignment attempts to find some central factors, or the essence, in the work that takes place there. By discussing the findings in light of the theory of empowerment and co-creation/co-production, the thesis attempts to explain this essence. In addition, this thesis also looks for what is perceived as an obstacle to co-creation/co-production on an individual level. Here, the experience-based competence is highlighted as a resource, inspired by the theoretical grounding of this task. This is therefore qualitative research. Specifically, a case study with a theoretical starting point. The data collection has been done using interviews and observation. The purpose is to promote a diaconal project, which is considered a success, to allow the experiences of others to contribute to learning and inspiration. Thus, the purpose is also inspired by the theoretical foundation of this thesis. The co-creation/co-production towards the municipality and the public, which has also played a significant role in the development at Tid kafé, will not be a topic in this master's thesis.

Forord

Takk Gud! Jeg har kommet til forordet! Dette betyr at jeg endelig er ferdig med min masteroppgave i diakoni. Jeg må innrømme at det har vært en slitsom vår, med bratte læringskurver innenfor denne sjangeren. Jeg heller nok mer mot en annen type skriving enn den rent akademiske, noe jeg er sikker på at skinner gjennom her og der i denne oppgaven. Når det er sagt, så har jeg lært masse av det her. Og det viktigste er det jeg har lært om diakonale prosjekt. Tid kafé vil alltid være med meg, og jeg ønsker å benytte anledningen til å takke alle de flotte menneskene der. Tusen takk for at jeg fikk komme og lære av dere! I tillegg vil jeg takke min veileder, Hans Morten Haugen, for svært gode og konkrete innspill. Man ser seg jo helt blind på egen tekst, og da er det gull verdt med noen som virkelig kan både fag og sjanger. Og tusen takk til både VID og MF, for dette masterstudiet, som virkelig bidrar til personlig utvikling på flere nivå.

Så vil jeg takke min kjære Trond, for at du holdt ut denne reisen med meg. Du har lest igjennom og sparret med meg underveis, selv når jeg virkelig har hatt hakk-i-plata-tendenser. Din støtte har vært uvurderlig. Og takk til mine fire små, som slett ikke er så små lenger. Bortsett fra minstemann, som nok er den som setter aller størst pris på å få mamma «tilbake». Dere har vært mer til støtte enn dere aner, mine kjære. Jeg elsker dere, familien!

Innholdsfortegnelse

1	Innledning.....	1
1.1	En liten vignett.....	1
1.1.1	Motivasjon og bakgrunn.....	2
1.1.2	Oppgavens formål	2
1.1.3	Problemstilling og forklaring	4
1.1.4	Kirkens diakonale oppdrag.....	5
1.1.5	Oppgavens struktur	5
2	Teori	6
2.1	Myndiggjøring og samskaping – diakoni og samfunn	6
2.1.1	Diakonien må nå frem	6
2.1.2	Samfunnsutvikling må romme mangfoldet	8
2.1.3	«Bruker» - frivillig & medborger	9
2.1.4	Diakoni – relasjonsbygging over tid	10
2.2	Samskaping.....	12
2.2.1	Verdien av diakonal samskaping.....	13
2.2.2	Kirkens rolle i samskapingen	14
2.2.3	Eksplisitt og implisitt diakoni	15
2.2.4	Innovasjon i relasjon	16
2.2.5	Verdier i spill.....	17
2.3	Myndiggjøring	18
2.3.1	Fra barmhjertighet til rettferdighet	18
2.3.2	Myndiggjøring som del av en samfunnsendring	20
3	Metode.....	21
3.1.1	Kvalitativ forskning.....	21
3.1.2	Casestudie med et teoretisk utgangspunkt.....	21
3.1.3	Oppstart	22
3.1.4	Observasjon	22
3.1.5	Intervju	24
3.1.6	Transkribering og analyse	26
3.1.7	Validitet, reliabilitet og overførbarhet.....	27
3.1.8	Etikk	28

4	Analyse.....	30
4.1	Observasjon – analyse av data.....	30
4.1.1	Et lite dikt.....	31
4.1.2	Observasjon – rustikk sjarm med et snev av blonder.....	32
4.2	Intervju – analyse av data.....	35
4.2.1	Fellesskap og relasjoner.....	36
4.2.2	Et felles arbeid basert på gjensidig tillit.....	37
4.2.3	Frirom basert på likeverd.....	40
4.2.4	Gud med i arbeidet.....	41
4.2.5	En utviklingsprosess.....	44
4.2.6	Det som skurrer og skaper hinder.....	45
5	Drøfting.....	50
5.1	Fellesskap og relasjoner.....	50
5.2	Et felles arbeid basert på gjensidig tillit.....	53
5.3	Frirom basert på likeverd.....	55
5.4	Gud med i arbeidet.....	56
5.5	Tid og utvikling.....	59
6	Konklusjon og avslutning.....	61
6.1	Oppsummering og konklusjon.....	61
6.2	Avslutningsord.....	63
	Litteraturliste.....	64
	Vedlegg 1 - Informasjonsskriv.....	67
	Vedlegg 2 - Intervjuguide drivere.....	73
	Vedlegg 3 – Intervjuguide deltagere.....	75

1 Innledning

1.1 En liten vignett

Rommet er fullt av latter og moderne musikk, som for anledningen er skrudd opp på fullt volum. Normalen her er rolig og behagelig musikk, og gjerne på norsk. Er du heldig så er det livemusikk, for her er det både piano, miksebord og åpen mikrofon, både for ansatte og gjester. Alle møblene her er bruktgjenstander og fulle av sjarm. Det er plass til over 150 gjester! På de koselige bordene, ligger det løpere eller små heklede duker, og alle har hvite stearinlys tent. På veggene henger både gamle og nye bilder, i tillegg til gode og oppbyggende ord. I et hjørne bugner det av leker, som bare venter på at små barnehender skal ta de i bruk. Innenfor der igjen, så er oppussingen i gang. Her skal det bli ungdomsrom, og arbeidet skjer på dugnad. Det åpne kjøkkenet byr på matlukt og trauste kjøkkenlyder. Drevne hender er i gang for fullt der inne. Disken bugner av kjeks, kaker, konfekt og herlige rundstykker. Den flotte kaffemaskinen er klar for dyst, plassert bak disken, som kaféens kronjuvel. Jammen er de ikke flinke baristaer her også! På veggen står menyen skrevet, og det er masse å velge mellom. Hva med en Fjellsprettburger eller en Heimelaga pai? Eller kanskje den lille poden vil ha en «E veit ikkje», Mini hamburger? Eller tenåringsen en «Samma for me», Minipizza? Det handler om detaljene, og effekten de gir. Bord og hyller er fulle av bærekraftige og/eller lokalproduserte matvarer, som skal selges i landhandelen. Det er klart for åpning hos Tid kafé & landhandel i Ål. Det er fredagsdisco, før åpning, noe som betyr god stemning og høyt volum. Jeg skjønner fort at dette er et høydepunkt. Det ljomer i høyttalere i takt med rungende latter. «Let me introduce you to my party people [...]» Artisten JLo står bak disse ordene, men jeg skjønner tegninga her.. Driverne danser, og deltagerne smiler bredt. De ser på meg med bekræftende øyne, som sier noe sånt som: «Ja, jeg vet. Vi er alle helt gale her!» Jeg kan ikke annet enn å smile og le. Atmosfæren i rommet er innbydende og varm, lett og fri. Den er preget av menneskene som jobber her, og verdiene som stedet er tuftet på. Også er det hele rammet inn i en slags bygderomantisk og gammeldags setting, som bare funker! Stedet har sjel, og det har hjerte.

Velkommen til Tid kafé & landhandel!

1.1.1 Motivasjon og bakgrunn

Jeg vokste opp på et sted hvor kirka var kun for de særlig interesserte. Kirken opplevdes som fremmed og lukket, og det å være kristen ble dermed en helt privat greie. Som voksen, bar jeg med meg min kirkelige erfaring, noe som hadde ført til at jeg ikke følte meg hjemme i kirkelige lokaler i det hele tatt. Troen, derimot, har jeg alltid holdt mitt hjerte nært, selv om trosfellesskapet altså har uteblitt. Så sitter jeg her «i dag», og skriver masteroppgave i diakoni, og det oppleves en smule merkelig å sitte i et klasserom som skal utdanne kirkeansatte. Det er da jeg innser at jeg egentlig har savnet kirken hele mitt liv! Ikke på grunn av liturgi og kirkelig utsmykking, men på grunn av fellesskapet og tilhørigheten. I over førti år så har Gud vært med meg, alle andre steder enn i kirken. Jeg forstår at dette handler om meg, men jeg vet også at vi er flere. Spørsmålet mitt ble dermed hva som skulle til for å senke terskelen inn til kirkens fellesskap? Jeg har ikke funnet svaret på dette, men jeg fant en løsning. Det er kirken som må ut til folket! Jeg vil skrive om diakonale prosjekt fordi denne diakonien kan bidra til å inkludere mennesker. Utenforskap, ensomhet, isolasjon og depresjon. Dette er normalen for mange mennesker. Det oppleves dermed ikke greit for meg at Den norske kirke, med fokus på menneskeverd og nestekjærighet, ikke skal forsøke å nå ut utenfor kirkeporten. Jeg vet jo at dette ikke er tilfellet nå i dag. Mye har forandret seg til det bedre, og inkludering er en grunnpilar i kirkens diakoni. Like fullt, i min diakoniutdanning så har jeg blitt særlig inspirert av alt jeg har opplevd som annerledes enn det jeg opprinnelig forbandt med kirkelig praksis. Jeg er takknemlig for denne utdanningen, fordi den har åpnet øynene mine for nettopp denne delen av diakoni. Den som ikke gjemmer seg bak vakre glassmaleri og rosemaling, men som når ut til folket er. Diakonale prosjekt kan kjennetegnes med nettopp den ånden, og den inspirerer meg. Nøkkelordene er mange: mangfold, respekt, inkluderende fellesskap, rettferdighet, tillit, samarbeid og likeverd, for å nevne noen. I kjernen finner man nestekjærighet. Nestekjærigheten trenger overhode ingen religiøs forankring, samtidig som det vel er ingenting annet, som heller kan sies å være mer kristent forankret enn selve kjærigheten.

1.1.2 Oppgavens formål

Denne masteroppgaven ser nærmere på Tid kafé & landhandel i Ål. Ved å ta utgangspunkt i teori om samskaping og myndiggjøring, forstått ut ifra et diakonalt utgangspunkt, så ønsker jeg å undersøke om denne teorien har en intendert virkning i arbeidet som foregår hos Tid

kafé. Oppgavens forståelse av samskaping (hentet fra samskapningskapittelet i denne oppgaven) handler om at ulike logikker eller fornufter evner å møtes for nettopp å la denne ulikheten fungere som en ressurs for utvikling og forbedring. Man velger å se på ulikhet, som en nyttig og verdifull måte å løse komplekse problemer i samfunnet på (Kobro, 2022, s.28). «Mennesker som er personlig berørt av utfordringene, er sentrale aktører i prosessen med å definere problemer og løsningsstrategier» (Kirkerådet, 2020, s.9). Oppgavens forståelse av myndiggjøring (hentet fra myndiggjøringskapittelet i denne oppgaven) handler om å se og nyttiggjøre de mulighetene og ressursene som finnes, sånn at mennesker kan utvikle seg og oppnå økt kontroll over eget liv. Det er en ny måte å tenke på, som er ment for å endre maktubalansen i samfunnet ved å fremme likeverdig og rettferdig deltagelse for et mangfoldig fellesskap (Haugen, 2018, s.118-121). Det hele handler om å ta parti med de som står på utsiden, for å løfte frem deres sak og kjempe for at de skal få ta del i fellesskapets goder på lik linje som alle andre (LVF (Det lutherske verdensforbund) & interdiak, 2016[2013], s.21-22).

Tid kafé & landhandel er et prosjekt som har vokst relativt raskt, fra å være et pilotprosjekt for arbeidstrening og integrering i 2017. Den gangen, et samarbeid mellom kommune og kirke, og med økonomisk støtte fra kommunen og Dam stiftelsen. «Stiftelsen Dam er en av Norges største stiftelser og gir penger til helse- og forskningsprosjekter som skal gi bedre helse gjennom deltagelse, aktivitet og mestring for folk i Norge» (Stiftelsen Dam, 2023). Til å deretter utvikle seg til TID stiftelsen i 2020, etter å ha flyttet inn i større lokaler. I 2021 fikk de bevilget midler til prosjektet «Tid miljø» fra Arbeids- og velferdsdirektoratet for ett år, hvor totalt 28 mennesker deltok i prosjektet det året (Tid miljø [Brosjyre], 2022). Deretter fikk de i 2022 bevilget midler, fra samme direktorat, til å «[...] bygge opp Tid miljø som et kompetansesenter slik at Tid miljø skal få overføringsverdi til andre kommuner i landet» (Tid miljø [Brosjyre], 2022). I tillegg til å fungere som kafé og landhandel, så brukes lokalene til kulturelle innslag, og de leies ut til private arrangement. Arbeidstrening og språkpraksis er en integrert del av kafédriften, hvor et hovedmål er «inkludering på tross av skillelinjer» (Tid kafé & landhandel, u.å.). I begynnelsen stod diakonen i Ål som prosjektleder, mens det i dag finnes tre lederstillinger hos Tid kafé: en diakon, en pedagogisk leder og en daglig leder. «Vi har nå blitt et samskapende entreprenørskap hvor vi samarbeider med lokale aktører og bønder, NAV, psykisk helse, Ål Kulturhus, VINN og flyktnings tjenesten» (Tid kafé & landhandel, u.å.). «VINN Hallingdal leverer arbeidsrettede tiltak på oppdrag fra NAV og vår hovedoppgave er å få folk i arbeid» (VINN HALLINGDAL, u.å.)! Tid kafé ble altså en stiftelse i 2020, og i vedtektene kan man lese at stiftelsen baserer seg på «[...] diakonale

verdier som; nestekjærlig omsorg, inkluderende felleskap og kamp for rettferdighet og likeverd» (TID STIFTELSEN, 2020, § 2). I tillegg kommer det bl.a. (blant annet) frem i stiftelsespapirene at de ønsker å «forme arbeidet etter FNs bærekraftsmål» (Ibid).

Bakgrunnen for mitt valg av case er altså at dette diakonale prosjektet har møtt stor interesse i Ål og hos de andre kommunene i Hallingdal. I tillegg har de også møtt interesse utenfor Hallingdal. Prosjektet anses som et pionerprosjekt, som er ønskelig å kopiere, noe som gjør det ekstra interessant å skrive om. Mitt ønske er å studere samskapingen som foregår på et individnivå her, mellom de involvert i Tid kafé. Tanken er ikke å komme med en detaljert oppskrift, men å finne frem til mulige nøkkelingredienser for å lykkes med noe tilsvarende. Og å avdekke eventuelle hinder, som man bør unngå. Et overordnet mål er dermed å løfte frem et diakonalt tiltak, som fungerer godt, sånn at det kan skape inspirasjon innenfor det diakonale fagfeltet.

1.1.3 Problemstilling og forklaring

«Essens er en tings vesenskjenntegn, det som gjør den til det den er, i motsetning til dens eksistens» («Essens,» 2018). Jeg ønsker å se nærmere på Tid Kafé. Og herunder er jeg altså ute etter selve essensen, fordi jeg tenker at dette er kjernen i prosjektet. Tanken er at essensen er den som kan overføres til andre. Jeg er interessert i å finne ut av hvordan teori fra samskaping og myndiggjøring kan forklare essensen i dette prosjektet. Og herunder også synliggjøre det diakonale aspektet. Jeg tar utgangspunkt i at essensen i arbeidet her kan forstås som samskapingen mellom de involverte. «Det er en sentral verdi i all samskaping at de roller vi tar i samarbeidet utvikles og håndteres slik at alle parter kan bidra likeverdige med sine kunnskaper, erfaringer og ressurser – også de vi vanligvis tenker på som den sårbare parten» (Kobro, 2022, s.20).

Problemstilling:

Hva kan forklare essensen i arbeidet til Tid kafé & landhandel i Ål? Og hva oppleves som et hinder for samskapingen som foregår på et individnivå her?

Essensen er altså hva som fungerer, komprimert til noen essensielle hovedfaktorer. Disse kommer frem i drøftingskapittelet før de oppsummeres og forklares i konklusjonen. Hva som oppleves som et hinder for samskapingen tar utgangspunkt i erfaringen til de involverte. Her

bruker jeg meg av samskapningens og myndiggjøringens egen logikk, hvor deres stemme blir løftet frem. Analysekapittelet «4.2.6 Det som skurrer og skaper hinder» gir altså svaret på denne delen av min problemstilling. Noen av temaene vil likevel bli drøftet under andre drøftingstemaer, da dette faller seg naturlig for å forklare essensen.

1.1.4 Kirkens diakonale oppdrag

Ved å følge i Jesu fotspor, så er man kalt til å tjene både Gud og mennesker. Det dobbelte kjærlighetsbud er et bud om å elske Gud og sin neste. Kjærlighet er, ifølge Bibelen, det aller største vi har! «Så blir de stående, disse tre: tro, håp og kjærlighet. Men størst blant dem er kjærligheten» (1.kor., 13,13, Bibel 2011). Vår kjærlighet er ikke fullkommen, men den kan likevel forstås som vårt beste middel og vårt største bud her på jorden. Guds kjærlighet er derimot fullkommen, og kanskje kan man dermed tolke kjærligheten som selve drivkraften i vår eksistens? Siden vi mennesker er skapt og elsket av Gud. Man kan dermed forstå diakoniens nestekjærlighet som forankret i Gud, fordi «[...] Gud er kjærlighet» (1.Joh., 4,6). Det diakonale kallet kan dermed tolkes som en kjærlighetsoppgave, der oppdraget er å bane vei for kjærligheten, og med det Gud selv. Diakoniens fire grunnpilarer kommer frem i Den norske kirke (DNK) sin plan for diakoni. «Diakoni er kirkens omsorgstjeneste. Den er evangeliet i handling og uttrykkes gjennom nestekjærlighet, inkluderende fellesskap, vern om skaperverket og kamp for rettferdighet» (Kirkerådet, 2020, s.4). DNK sin diakonale visjon lyder som følger: «Guds kjærlighet til alle mennesker og alt det skapte, virkeliggjort gjennom liv og tjeneste» (Ibid, s.4). I tillegg er særlig likeverd et sentralt begrep i denne oppgaven. «All diakonal omsorg bygger på gjensidighet, likeverd og respekt for den andre» (Ibid, s.6).

1.1.5 Oppgavens struktur

Innledningen starter med en liten vignett, for å gi leseren en smakebit av Tid Kafé. Deretter gjør jeg rede for motivasjon og temavalg, etterfulgt av oppgavens formål. Problemstillingen blir fremstilt, før jeg går over til teoridelen, som hovedsakelig inneholder teori om samskaping, myndiggjøring og diakoni. Deretter følger et metodekapittel, som viser hvordan jeg har jobbet. Analysekapittelet oppsummerer intervju og observasjon, før denne empirien (datainnsamlingen) drøftes i lys av teorien. Oppgaven avsluttes med en oppsummering/konklusjon.

2 Teori

2.1 Myndiggjøring og samskaping – diakoni og samfunn

Teorien her er hentet fra boken *Developing Just and Inclusive Communities* (2022), hvor blant annet FNs bærekraftsmål trekkes frem som en felles plattform for å jobbe for rettferdighet og inkludering. I tillegg så hviler dette teori-kapittelet, og oppgaven generelt, seg på DNKs *Plan for diakoni* (Kirkerådet, 2020). Stortingsmeldingen *Morgendagens omsorg* (Meld. St. 29 (2012–2013)), viser mulighetene som ligger i det å involvere brukergrupper og frivillighet, for å møte fremtidens velferdsutfordring. Bokkapittelet *Medborgerskap i spennet mellom ekskludering og inkludering* (Inger Marie Lid, 2017), streker under hvor viktig tilhørighet og innflytelse er for likeverdig medborgerskap. Heftet *La oss gjøre det sammen* (Lars Ueland Kobro, 2018), understreker hvor viktig likeverd er for samskaping. Artikkelen *Deacons as conversation partners on existential issues with older people: An empirical study in Norway* (Olafsson et al., 2022), peker på betydningen av nok tid i møte med mennesker. Bøkene *Å være der du er* (Bent Falk, 2016), og *Kommunikasjon i relasjoner* (Eide & Eide, 2017) blir benyttet for å vise betydningen av relasjonsbyggende arbeid. Målet med kapittelet er å vise hvordan samskaping og myndiggjøring er to sammenvevde og dagsaktuelle begrep, som er sterkt forankret i både diakoni og samfunnet generelt.

2.1.1 Diakonien må nå frem

«FNs bærekraftsmål er verdens felles arbeidsplan for å utrydde fattigdom, bekjempe ulikhet og stoppe klimaendringene innen 2030» (FN, 2015). Boken *Developing Just and Inclusive Communities* (2022), ser på forholdet mellom samfunnsutvikling og bærekraftsmålene, og da særlig mål 16, som handler om å: «Fremme fredelige og inkluderende samfunn for å sikre bærekraftig utvikling, sørge for tilgang til rettsvern for alle, og bygge velfungerende, ansvarlige og inkluderende institusjoner på alle nivåer» (FN, 2015, s. 25-26). Og mål 16.7: «Sikre lydhøre, inkluderende, deltakelsesbaserte og representative beslutningsprosesser på alle nivåer» (FN, 2015, s.26).

«All diakonal omsorg bygger på gjensidighet, likeverd og respekt for den andre» (Kirkerådet, 2020, s.6). Kirkens plan for diakoni hviler seg blant annet på FNs bærekraftsmål, som et «[...]»

nyttig rammeverk både for å fortolke kirkens eget samfunnsengasjement, og for å utvikle og fordype samhandling med kommuner og andre aktører» (Kirkerådet, 2020, s.4). Hans Morten Haugen (2022) argumenterer for at FNs bærekraftsmål kan gi inspirasjon til å bygge rettferdige og inkluderende samfunn. Haugen viser til hvordan Kirkens Nødhjelp har benyttet seg av generelle begrep, og i mindre grad spesifikt kristne begrep i sine siste strategier, noe som er gjort bevisst for å kunne samarbeide om en felles agenda, nemlig menneskerettigheter. Hovedbegrepene det er snakk om her er rettigheter og rettferdighet. Haugen argumenterer for at religiøse aktører har en avgjørende rolle i å bekjempe ekskludering og undertrykking, ved å jobbe for å oppnå inkluderende fellesskap. Han mener likevel at språket bør være mest mulig generelt, for at det skal kunne appellere til alle (Haugen, 2022, s.56-59). «Inclusive development is a human-centred development [...]» (Ibid, s.50). «Empowerment should be seen as the objective of any intervention aiming at development» (Ibid, s.59). Det handler om å ta hele konteksten på alvor, ved å myndiggjøre mennesker og å forankre oppdraget i et større bilde, sånn at flere velger å engasjere seg i det felles mål om å utvikle et mer rettferdig og inkluderende samfunn. «Gode fellesskap gir mulighet til både å yte og ta imot. Gode fellesskap inkluderer og har plass til mangfoldet av mennesker og livserfaringer» (Kirkerådet, 2020, s.13). Både «inkluderende fellesskap» og «kamp for rettferdighet» er grunnpilarer i diakonien hos DNK, og et inkluderende fellesskap kan altså være en måte å bekjempe urettferdighet på. En felles arena, hvor mennesker møter hverandre som likeverdige, kan bidra til å dempe polarisering mellom mennesker. I stedet så kan sånne tiltak bidra til økt tillit og respekt for hverandre. «Kirkens oppgave er å skape fellesskap som både ivaretar og utfordrer, og å formidle håp om en bedre fremtid i både ord og handling» (Ibid, s.15).

«One basic step towards partnership in development is the creation of a joint framework of values and understanding, and the creation of good frameworks for mutual respect and trust where there is space for all who are involved» (Dietrich, 2022, s.102). Stephanie Dietrich hevder at diakonien kan ha mye å bidra med i et samarbeid om å utvikle rettferdige og inkluderende samfunn (Dietrich, 2022, s.95-96). Diakonien rotfester seg gjerne i den kristne teologien, som sier at alle mennesker er skapt og elsket av Gud, som likeverdige. I tillegg sees Jesus på som en foregangsskikkelse, som stod på de marginaliserte og fattiges side. Altså blir målet å kjempe for rettferdighet og inkludering en viktig del av diakonien. FNs bærekraftsmål, som baserer seg på slagordet «leaving no one behind», bærer med seg mye likt tankegods. Dietrich skriver at det trengs et samarbeid på tross av ulike ideologi eller religion, hvis målet er å oppnå inkluderende og rettferdige samfunn (Ibid, s. 95-97). Hun skriver at det

å basere et samarbeid på felles forståelse og verdier er en god måte å skape en felles ramme for samfunnsutvikling, og at dette handler om å bygge relasjoner basert på tillit (Ibid, s.102-103).

2.1.2 Samfunnsutvikling må romme mangfoldet

Tony Addy (2022) reflekterer kritisk rundt begrepet «community development», som på norsk kan oversettes til samfunnsutvikling. Begrepet er interessant, fordi begge ordene er åpne for tolkning. Han skriver at det som er funnet frem til å være fellesfaktorer i mange ulike tolkninger er at det handler om mennesker og relasjoner. I det øyeblikket man derimot tolker det som et sted hvor mennesker har mye til felles, som f.eks. (for eksempel) identitet eller interesser, så blir det med en gang problematisk. Dette er fordi dagens samfunn er preget av mangfold, noe som dermed betyr at hva som sees på som positiv samfunnsutvikling ofte vil være svært ulikt. En positiv samfunnsutvikling må romme hele dette mangfoldet for at det skal oppleves som positivt for alle (Addy, 2022, s.79-81).

«'Conviviality' implies 'living together'» (Addy, 2022, s.79). Addy hevder at begrepet kan benyttes som en type briller for å oppnå forståelse for kontekst og praksis i et samfunn. Det er snakk om å bygge relasjoner i samfunnet som helhet, på tvers av det som skiller, og å bryte ned strukturer som hindrer denne utviklingen. Tankegangen baserer seg på at mennesker utvikler tilhørighet gjennom relasjonsbygging, og ved at deres historie blir hørt av andre. «Empowerment implies changing the narrative which people tell about themselves and/or their situation» (Ibid, s.83). Det er essensielt i denne prosessen, at mennesker får identifisere seg selv, og at de ikke blir påklistret en merkelapp av andre. Ulikheter skal i tillegg løftes frem, sånn at disse blir en synlig og gjenkjennelig del av felles virkelighet. I tillegg handler conviviality om å møtes i en likeverdig relasjon, hvor alle er både givere og mottagere (Ibid, s.83-84). Det vil alltid kunne oppstå konflikter, derfor kan ikke målet være å unngå disse. Addy poengterer her viktigheten av å skape en felles arena for endring. Her handler det blant annet om å evne å se ulike perspektiv i en konflikt, og å jobbe sammen for å oppnå en økt forståelse for hverandre. Tillit blir dermed et nøkkelord for å skape det rommet som trengs, hvor makt og forventninger ikke får fortsette å påvirke og ødelegge relasjonene. Her kan grenser krysses, sånn at terskler mellom mennesker skal kunne senkes eller fjernes helt (Ibid, s.85-86).

En sosialarbeider (eller også en diakon) som ønsker å oppnå samfunnsendring sammen med et mangfold av mennesker, må selv være bevisst på hva som motiverer til å oppnå denne endringen. Å møtes «eye-to-eye», som Addy skriver, betyr at også sosialarbeideren dermed må by på sin livsvirkelighet. Dette er svært viktig for å oppnå tillit. Hvis dette ikke kommer tydelig frem i relasjonen, så skapes det raskt rom for mistenkelighet og mistillit, skriver han. I tillegg er det viktig å la mangfoldet få slippe til med all sin variasjon, ved å myndiggjøre mennesker, noe som igjen påvirker menneskers tanker om seg selv. «It involves changes in the way people think about themselves and even their belief and value systems» (Ibid, s.87). Ved å oppnå nære relasjoner, som tar mangfoldet av mennesker på alvor, så er dette altså en utviklende prosess for alle som er involvert, noe som også ligger innebygd i begrepet «seeking conviviality» (Ibid, s.87-91).

2.1.3 «Bruker» - frivillig & medborger

Frivilligheten er i endring i Norge, og den ansees som en viktig ressurs for fremtidens omsorgsarbeid. Frivillig organisering er en måte å inkludere mennesker i nye nettverk, hvor menneskers behov for tilhørighet og mestring kan bli møtt. Det at «brukerne» selv får spille en sterkere rolle i utviklingen av nye tiltak, bidra dermed både inn mot samfunnet generelt og til økt livskvalitet for enkeltmennesker (Meld. St. 29 (2012–2013), s. 66-67).

Når det offentlige tilbudet ikke makter å møte komplekse problemer i samfunnet, så trengs det nye metoder. Samskaping er en sãnn metode, hvor man går sammen om å løse problemer, ved å dele kunnskap og aktivere ressurser på tvers av skillelinjer. Når «brukeren» får ta del i utformingen av tiltakene, og ikke bare blir en mottager av tjenester, så endres både strukturen og kvaliteten på innholdet. Samskaping som involverer «brukeren» kan dermed bli en grobunn for utvikling og innovasjon, ved at «brukeren» nå blir en vesentlig ressurs både for seg selv og for andre i lignende situasjon. Deltagelse og interaksjon kan dermed føre til mestring og forbedret livskvalitet, men det krever også et relasjonsarbeid med fokus på å bygge tillit mellom mennesker (Meld. St. 29 (2012–2013), s. s.51-52).

«Det er viktig for selvfølelsen og opplevelsen av likeverd å kunne ha innflytelse på sine omgivelser» (Lid, 2017, s.51). Lid argumenterer for at alle mennesker er medborgere i et felles samfunn, med rett til å være inkludert som likeverdige. «En viktig forutsetning for å oppnå inkludering er at mennesker opplever tilhørighet til hverandre og til fellesskapet» (Lid,

2017, s.49). Inkludering handler bl.a. om erkjennelsen av at mennesker er en mangfoldig gruppe, med ulike behov for tilrettelegging. Derfor er relasjonsaspektet viktig for å ta mangfoldet på alvor, sånn at mennesker faktisk inkluderes som likeverdige (Lid, 2017, s.47-50).

Likeverd er svært viktig for samskaping. Den kan styrke både demokrati og eierskap, som igjen kan føre til sosial innovasjon. Kobro kaller likeverd for selve «energifeltet» i samskapingen, og understreker samtidig viktigheten av å bruke nok tid på tillitsbygging i samarbeidsrelasjonene (Kobro, 2018, s.31). Her forstås demokrati som å ha en «[...] reell innflytelse over utforming og gjennomføring av problemløsinger» (Ibid, s.26). Å la «sluttbrukeren» få slippe til med sine interesser i denne prosessen er da særlig viktig (Ibid). Siden likeverd er såpass sentralt for reell samskaping, så kan det være lurt å reflektere i fellesskap rundt hvordan likeverdet oppfattes ulikt for de ulike parter i et samskappingsprosjekt (Ibid, s.39).

2.1.4 Diakoni – relasjonsbygging over tid

«Ensomhet og mangel på tilhørighet rammer mange» (Kirkerådet, 2020, s.13). Nok tid er en viktig faktor i alle nære relasjoner, men det er ikke alle mennesker som har nære relasjoner. Å gi mennesker tid blir dermed en diakonal oppgave. «Et grunnleggende aspekt i kristen tro er at mennesket er skapt til fellesskap. Å styrke båndene mellom mennesker og knytte nye bånd der forhold er gått i stykker, er en diakonal utfordring» (Ibid, s.13).

Eide & Eide understreker hvor viktig empati er i møte med mennesker. Det handler om å bekrefte den andre, så de føler seg sett og forstått, noe som først krever at man evner å faktisk oppfatte hva den andre tenker og føler (Eide & Eide, 2017, s.155). Aktiv lytting er en metode for å lytte seg inn til mennesker, sånn at man får tak i det som er viktig for den andre. Det handler om å se, høre og forstå, noe som gjøres ved hjelp av flere ulike kommunikasjonsformer. Aktiv lytting bidrar til god kontakt med vedkommende (Ibid, s.22). Eide & Eide skriver at nonverbal kommunikasjon ofte kan være vanskelig å fortolke, noe som blir en utfordring siden mye kommunikasjon faktisk foregår på det viset (Ibid, s.136-139). «Nonverbale uttryksformer avslører ofte ens spontane reaksjoner, også reaksjoner som kan være halv- og ubeviste for en selv» (Ibid, s.135). Det understrekes at dette er en viktig ferdighet, som bør trenes opp fordi relasjonsarbeid handler om «å bygge opp tillit, trygghet og

motivasjon» (Ibid, s.137). Eide & Eide deler nonverbale uttrykk inn i sju grupper: «1 - ansikt (ansiktsuttrykk), 2- blikk (blikkontakt, uttrykk), 3 – kropp (kroppsholdning, kroppsspråk), 4 - stemme (klang, styrke, intensitet), 5 - berøring, 6 - stillhet og ikke-ord, 7 - tempo (langsomhet, hurtighet)» (Ibid, s.140). Tilknytning og nærhet er et psykologisk behov, og det at noen ser, lytter og forstår bidrar til å at mennesker bekreftes og får det bedre med seg selv (Ibid, s. 155). «Bekreftende kommunikasjon er motiverende, skaper trygghet og tillit og kan være avgjørende for å bygge en god relasjon og et godt samarbeidsklima – en arbeidsallianse» (Eide & Eide, 2017, s.155).

Relasjonsarbeid tar altså tid, men er helt vesentlig for å oppnå tillit og trygghet. Diakoni handler dermed om å prioritere det å bruke nok tid. I en empirisk undersøkelse som handler om diakoners rolle som samtalepartnere om eksistensielle temaer i møte med eldre mennesker, så var nettopp tid en faktor som skilte seg ut. Det ble foretatt tre fokusgruppeintervju med til sammen 18 diakoner, hvor et av funnene var at diakoners tilgjengelighet kan være et nyttig bidrag til det helsevesenet kan tilby, nettopp fordi at de ikke er så bundet av tid som samfunnet ellers (Olafsson et al., 2022, s.21). «The most frequently reported resource in the focus group interviews was having time» (Ibid, s.32). Studien skiller i tillegg mellom begrepene «available» og «approachable», hvor førstnevnte handler kun om å være tilgjengelig med en åpen dør, mens det andre sier noe om kvaliteten på den tilgjengeligheten. Det er dette siste begrepet som kommer frem i denne artikkelen, og her nevnes flere egenskaper som beskriver hva denne kvaliteten går ut på. Det handler om å se mennesker, og om å godta hver enkelt som de er uten å kritisere eller dømme. Raushet, medfølelse, ydmykhet og det å tåle andres smerte ble også trukket frem som diakonale egenskaper (Ibid, s.27). Tid handler også om kontinuitet, for å bygge trygghet og tillit. De gode relasjonene som bygges krever altså både denne tiden og de kvalitetene som beskrives. Viktigheten av å være til stede, lytte og å gå i dybden trekkes frem (Ibid, s.32). I tillegg så er tidsfaktoren en fordel for diakonien, som samfunnet ellers ikke nødvendigvis har, noe som fører til at diakonien kan mette behov som ikke ellers blir mettet. «Sometimes, a deacon could fill gaps in the health system [...] » (Olafsson et al., 2022, s.31).

Det å bare være til stede og lytte ligger helt i kjernen av hva sjelesorg er. Bent Falk skriver at det er selve kontakten som gir mennesker trøst. «Den hjelpesøkende trenger ikke trøst, men kjærlighet» (Falk ,2016, s.39), skriver han og utdyper med at «kjærlighet er ikke en følelse, men et forhold som fører til følelser» (Ibid). Falk skriver at kjærlighet er å bekrefte at den

andre lever, og at det «å elske er å se, høre og svare» (Ibid). Denne forståelsen av kjærlighet kan hvile seg på Bibelens doble kjærlighetsbud (Matteus 22, 37-40) i tillegg til diakoniens grunnstøtte, som handler om nestekjærlighet. Altså er det selve kontakten som er så viktig, noe Falk poengterer ved å hevde at «kjærligheten er en relasjon» (Falk, 2016, s.40), og at «det motsatte av kjærlighet er likegyldighet» (Ibid).

Olafsson og kollegaer (2022) er inne på hva det innebærer å se og høre mennesker, når de skriver at diakoner går i dybden og tåler andres smerte. Eide & Eide skriver at det å flytte fokuset vekk fra begrensninger til muligheter er bra ting, som ofte har en positiv virkning på mennesker. På en annen side, i møte med mennesker som søker støtte i noe som oppleves som vanskelig, så kan man lett falle for fristelsen til å tvinge det negative over til noe positivt. Da fortrenses det vonde, sånn at det kun er rom for positiviteten. Selv om positivt fokus er nyttig i noen tilfeller, så kan det også bli en skummel fallgrube i relasjonsarbeidet. Eide & Eide kaller det for «positivitetstyrrani» hvis man bevisst går inn for å kreve en overdrevent positiv holdning på tross av hva mennesker egentlig føler. Når de ekte følelsene ikke blir anerkjent så vil heller ikke menneskene føle seg sett, hørt eller forstått. Dermed føler man seg alene med det vanskelige (Eide & Eide, 2017, s.66-68). Dette vil risikere å ødelegge en god og trygg relasjon. «Forskning viser at det å oppdage og respondere på pasienters bekymringer er en nøkkel til god kommunikasjon (Eide & Eide 2007, sitert i Eide & Eide, 2017, s.67). Altså handler det både om tid og det å kunne gå i dybden.

2.2 Samskaping

Lars Ueland Kobro står bak heftene *La oss skape noe sammen* (2022) og *La oss gjøre det sammen* (2018), hvor begrepet «samskaping» blir ryddig fremstilt. I tillegg benytter jeg artiklene; *Samskaping. Sosial innovasjon for helse og velferd*, (Willumsen et al., 2020), *Hva er verdier, og hva tjener de til?* (Askeland & Aadland, 2017) og *Precious and Precarious Life: Exploring Diaconal Economics* (Sturla Stålsett, 2019), og boken av samme forfatter *Det livssynsåpne samfunn* (2021). I tillegg til boken *Kommunikasjon i relasjoner* (Eide & Eide, 2017). Målet med dette kapittelet er å synliggjøre hvordan samskaping er en brobyggende måte å møte mennesker på i et multikulturelt og mangfoldig samfunn, og å vise at diakonien har en viktig plass i dagens samfunn, som en tydelig verdiforankret aktør.

2.2.1 Verdien av diakonal samskaping

Samskaping stammer fra de engelske begrepene co-creation («tynn» samskaping) og co-production («tykk» samskaping). Det er flere faktorer som spiller inn når man skal vurdere om samskapingen er tynn eller tykk. Enkelt forklart så kan man si at tynn samskaping handler om å skape noe nytt, som igjen skaper ny verdi, men at samarbeidet ikke fortsetter inn i produksjonen. Tykk samskaping handler også om at man skaper noe nytt, men her gjøres dette sammen i et fellesskap, hvor samarbeidet også fortsetter inn i produksjonen. Det er i tillegg en forskjell på hvordan man forholder seg og forplikter seg til relasjonene som oppstår i samarbeidet, og til likeverd og håndtering av roller og makt (Kobro, 2018, s.12-13).

«Nettverk, relasjoner, intuisjon og diversitet er komponenter i en logikk som vi kan kalle fellesskapets eller samskapingens fornuft» (Ibid, s.28). Det handler om at ulike logikker eller fornufter evner å møtes for nettopp å la denne ulikheten fungere som en ressurs for utvikling og forbedring. Man velger å se på ulikhet, som en nyttig og verdifull måte å løse komplekse problemer i samfunnet på (Ibid, s.28). «Mennesker som er personlig berørt av utfordringene, er sentrale aktører i prosessen med å definere problemer og løsningsstrategier» (Kirkerådet, 2020, s.9). Dette er en sentral del av samskaping, og et viktig poeng i denne masteroppgaven. Det å motvirke en oss-dem-tenking er et kjennetegn ved diakonien. Også det å bryte ned maktstrukturer og å skape handlingsrom som inkluderer mangfoldet, forankret i menneskets likeverd. Nestekjærlighet, respekt og rettferdighet er rettesnorer å følge her, og samskaping er blitt en høyaktuell måte å gjøre nettopp dette på, som tar kontekst og virkelighet på alvor. I samskaping så vil alltid ulike fornufter møtes, noe som krever at man evner å være åpen og mottagelig for dem. Ikke lukket, i en utgått fornufts-variant, selv om den er blitt en «god» og kjær vane (Kobro, 2022, s.24-25).

Samskaping er ikke et entydig begrep, og det kan i tillegg lett bli feiltolket for å være kun et nytt og mer moderne ord for samarbeid. At flere samarbeider om å nå et felles mål, er jo ikke noe nytt. Et samarbeid kan se ulikt ut og foregå på ulike måter, men tar utgangspunkt i at man når lenger ved å jobbe sammen om en oppgave. Når man samskaper så er målet å skape noe nytt, ved at man jobber sammen på et bredere plan enn et tradisjonelt samarbeid vil kreve. Her handler det om «aktiv medvirkning» med et mål om «å skape varig verdi» (Kobro, 2022, s.12). Man ønsker å løse problemer ved hjelp av flere blikk, sånn at man unngår å gå i de samme sporene som ikke har ført fram. Man er ute etter erfaring, kunnskap og ideer sett fra ulike perspektiv, får å løse mer komplekse problem i samfunnet (Ibid, s.13). Det blir dermed

nødvendig å fokusere på relasjoner og holdninger som oppstår mellom de ulike partene. Ulike fornufter og verdier møtes og går sammen om å forme og bringe i stand noe, med et mål om å forene og forbedre på tvers av alle ulikhetene. Og nettopp dette er noe nytt. «Det er en sentral verdi i all samskaping at de roller vi tar i samarbeidet utvikles og håndteres slik at alle parter kan bidra likeverdig med sine kunnskaper, erfaringer og ressurser – også de vi vanligvis tenker på som den sårbare parten (Ibid, s.20)». Samskaping er et verb, men ved å snu på det så kan man si at man ønsker å arbeide samskapende. Dermed blir det enklere å forstå deltagerfokus i samskapingen. I tillegg kan man kalle seg samskapere, noe som streker under likeverdet som altså bør stå stødig i et samskappingsprosjekt (Ibid, s.20).

2.2.2 Kirkens rolle i samskapingen

Haugen skriver om diakoniens tre funksjoner når det er snakk om diakonale tiltak. Altså når det gjelder diakonalt arbeid for å møte helsemessige, sosiale eller psykososiale behov i samfunnet. Disse tre er pionertilbud, supplementært tilbud og komplementært tilbud. Sistnevnte handler om å tilby noe som ligner et eksisterende tilbud, men med et diakonalt særpreg. Supplementært tilbud handler om å styrke eksisterende tilbud, sånn at totalen blir bedre. Her kommer ikke det diakonale særpreget noe særlig frem. Til sist så handler det altså om pionertilbud, der målet er å tilby noe som ikke finnes fra før (Haugen, 2018, s.52).

Kirken har «[...] en hybrid posisjon mellom kommune og sivilsamfunn.», skriver Kobro (2022, s.21), og sikter til at den ligger i «mellomrommet» mellom det offentlige og det sivile samfunnet. Med en sånn plassering så ligger det godt til rette for at kirken kan fungere som pådriver for samskaping. Det å bedrive samskapende diakoni i mellomrommet handler gjerne om å forene både menneskers rettigheter og menneskelig barmhjertighet på en måte som involverer alle parter på lik linje. Her kan kirken bidra med sin særegne samfunnsrolle til å skape sosial innovasjon og ny praksis (Kobro, 2022, s.21). «Åpenhet betegner et sted der mennesker kan framtre for hverandre i deres respektive unike forskjellighet. Slik kan det åpnes et rom for et møte, en dialog, som ikke på forhånd er bestemt eller betinget av den ene eller den andre i relasjonen» (Stålsett, 2021, s.118). Samskaping handler om å mette behov i samfunnet på en ny og bedre måte. Da må både nøytralitet og gammel fornuft vike for åpenhet og nye, mangfoldige fornufter. Livssynåpenhet krever at samfunnet legger til rette for, og er mottagelig for, ulikhetene som finnes i det menneskelige mangfoldet. Dette uten at det skapes et «oss og dem», men heller et «vi», hvor likeverdig dialog og samspill er helt

grunnleggende (Ibid, s.117-120). Å skape er alltid en prosess, og noe som kan føre til endring, og dermed er det en grobunn for innovasjon og nyskaping. «Innovasjon er noe som er nytt, nyttig, som blir nyttiggjort» (Kobro, 2022, s.13). Dette kan sies om innovasjon, fordi det ikke lenger er kun en idé, men en samskapende og inkluderende praksis. Kobro skriver det så fint: «Innovasjon trives i tillitsfull ulikhet (Ibid, s.12)». Han slår et slag for at like barn ikke leker best. De leker bare mest stille, og dermed kanskje mest behagelig for omgivelsene? Han skriver videre at der ulikheter derimot møtes så kan virkelig positiv utvikling skje, og når det gjelder Norge som velferdsstat så trengs nettopp denne utviklingen for å kunne møte fremtidens behov for velferd (Ibid). «Kirkens diakoni har i flere hundre år vært en endringskraft i kirken» (Ibid, s.14). Og ved hjelp av samskaping så kan diakonien fortsette sitt arbeid ved å være «[...] en endringskraft i det norske velferdssamfunnet» (Ibid, s.15).

2.2.3 Eksplisitt og implisitt diakoni

For at et samfunn skal kunne defineres som livssynsåpent, så bør det både legge synlig til rette for ulik tros- og livssynsutfoldelse, i tillegg til å møte dette mangfoldet med åpenhet. Målet er likeverdig behandling av alle mennesker, uansett troende eller ikke troende (NOU 2013: 1, s. 25). Stålsett (2021, s. 6-7) skriver at det livssynsnøytrale, som altså var det begrepet som før ble benyttet, kan forstås som noe som er umulig å oppnå. Dette fordi begrepet sikter til et fravær av alle livssyn, som en synlig del av samfunnet, noe som ikke stemmer med virkeligheten. Det livssynsåpne samfunn ønsker derimot å ta denne virkeligheten på alvor.

Eksplisitt og implisitt diakoni handler i all hovedsak om hvordan diakonien fremtrer. I hvor stor grad kommer det kristne budskapet frem i ord og handling, og hvordan tas dette budskapet imot (Stålsett, 2019, s. 81-82). Diakonien finner sin forankring i kristne symbol og verdier. I følge Stålsett så vil eksplisitt diakoni forstås som at intensjon, tolkning og mottagelsen av en sosial handling bærer et tydelig preg av kristne symbol og verdier. Altså at disse er en integrert og en uttrykkelig del av selve handlingen. Mens implisitt diakoni også kan ha den samme kristne forankringen, så foregår denne uten at intensjon og tolkning av handlingen er bundet til det spesifikt kristne på samme måte (Ibid, s.71-72). Diakoni handler i stor grad om omsorg for mennesker, som igjen hviler på Guds bud om nestekjærlighet. Det er mange verdier i spill i diakonale handlinger, og selv om disse ikke nødvendigvis kun er kristne verdier så vil de gjerne også finne en kristen forankring. Dette er ikke galt, men det er

her eksplisitt og implisitt diakoni blir to nyttige begrep, og Stålsett ser særlig nytten av sistnevnte. Gud er skaper og opprettholder av én verden og ett folk, og for Ham har alle mennesker ukrenkelige verdi. Implisitt diakoni er av den mer ydmyke varianten av diakoni. Diakoner skal ikke måtte skjule sin tro, men diakoni bør heller ikke bli et rom for kristen moralisering. Hvordan diakonien fremtrer har altså betydning, og den hviler seg på kristne verdier, eller med andre ord – verdier som er viktig i den kristne tro. Verdiene tar menneskers sårbarhet på alvor, det er nettopp derfor de er verdifulle for oss mennesker. De handler om hva vi er villig til å kjempe for, stå sammen om, og leve etter. Dermed er det viktig å være egen sårbarhet bevisst, siden den gjør at man kjenner igjen andres smerte (Ibid, 80-82).

2.2.4 Innovasjon i relasjon

Mens samskaping sier mye om selve prosessen, og at man går sammen om å forme og skape noe nytt og bedre, så forutsetter en sosial innovasjon at det skapte blir til noe varig. Begge har relasjonsaspektet i seg, er prosessorientert og forutsetter interaksjon og samspill mellom ulike aktører, noe som krever bevissthet rundt temaer som menneskeverd, mangfold og ulik kompetanse, i tillegg til en tydelig verdiforankring (Willumsen et al., 2020, s.20-21). Det sosiale aspektet ved innovasjon handler ganske enkelt om å ta menneskets sosiale behov og velferd på alvor. Det er et økende behov for sosial innovasjon i dag, fordi den norske velferdsstaten er under press, noe som dermed krever at man må tenke nytt. Derfor har dette begrepet fått innpass, og derfor vil samskaping mellom både offentlige, private og sivile aktører være en ønskelig måte å oppnå dette på (Ibid, s.23-26). Innovasjon handler gjerne om å finne og ta i bruk ubrukte ressurser eller forbedre eksisterende. Målet er bedre tjenester, effektivisering og reduserte kostnader (Ibid, s.33). Dette poenget blir også understreket i stortingsmelding 29, ved at både «brukeren» og samfunnet for øvrig nyter godt av at «brukeren» selv får ta en aktiv rolle i utviklingen av nye tiltak (Meld. St. 29 (2012–2013), s. 66-67). Sosiale innovasjoner tar dermed egentlig sikte på å oppnå mye av det samme som det samskaping gjør, men her ligger verdien i å møte menneskers behov på en innovativ måte. Menneskene er ressursene, de er både målet og middelet for å nå det. Samskaping blir dermed en måte å oppnå det hele på, hvor oppfordringen er å bare gå i gang for å nå et felles mål om innovasjon. Motivasjonen må også her forankres i verdier, og den burde komme fra et fellesmenneskelig ansvar. «[...] økte inntektsforskjeller og økt fattigdomsrisiko for en aldrende innvandrerbefolkning, aleneboende unge og voksne, og barn. Dette er en utvikling som våre velferdssystemer ikke synes å være i stand til å motvirke, og som vil utfordre vår

helse og velferd» (Willumsen et al., 2020, s.35). Og dette er langt ifra hele bildet. Diakoni handler om å vise omsorg og nestekjærlighet, og om å inkludere og kjempe for rettferdighet. Stålsett (2019, s. 80-82) poengterer viktigheten av å prioritere nettopp omsorgen og den gode gjerningen, uten å stemple enhver handling som eksplisitt diakonal, med kristne begrunnelser og symboler som virkemiddel. Han ønsker å fremme implisitt diakoni fordi den tar på alvor Guds rolle i Hans eget skaperverk. Diakonien skal både kjempe og verne om skaperverket, og dette er alle mennesker en del av. Samskaping kan sies å være en ny måte å tenke på i et samfunn, og en måte å skape innovasjon på (Kobro, 2022, s.14). Dermed er samskaping både en fremtidsrettet og en behovsorientert praksis.

2.2.5 Verdier i spill

«Det er noe gjensidig i tillit, knyttet til at man våger seg inn i noe ubestemt – sammen» (Eide & Eide, 2017, s.26). Eide & Eide skriver at tillit er en grunnleggende faktor når det gjelder kommunikasjon. Det er tillit som fører til at mennesker tør å vise sin sårbarhet, åpne seg opp og ta imot hjelp fra andre. Deretter handler det om å lytte seg inn til hva den andre faktisk trenger, noe de ikke alltid er klar over selv. Altså ligger det et etisk ansvar her, og en del makt i hva man velger å gjøre med tilliten man blir vist. Det ligger alltid en viss risiko i et tillitsforhold, og det er helt nødvendig å gi fra seg en del kontroll for at en tillitsrelasjon skal fungere. Det å stole på hverandre og å utvikle en gjensidig tillit til hverandre kan føre til et uventet resultat (Ibid, s.26-28). Askeland & Aadland skriver at tillit er en type innebygd verdi i en praksis, som ikke er ment for å tjene til noe annet. Tillit hører til under dydsetikken, og kan beskrives som dyder eller goder, som er ønskelige menneskelige kvaliteter, eller et mål å oppnå innenfor en praksis (Askeland & Aadland, 2017, s.34). Det er forskjell på verdier som ideal og verdier som kommer frem i praksis. Ved å reflektere over handling, så kan man finne verdier i praksis, skriver Askeland & Aadland (2017, s.44-46). Hvis man tenker at idealet er at det skal være en høy grad av tillit, så vil dette altså være en verdi for praksisen, noe som legger en føring for menneskemøtene. Dette er jo selvsagt en god start, og en fin måte å møte mennesker på. Hvis man derimot ønsker å ta på alvor at mennesker faktisk er ulike, med ulike verdigrunnlag, og dermed også opplever og tolker situasjoner ulikt, så må man i tillegg se på verdier i praksis. Her handler det om å tolke situasjonen i etterkant, og bli bevisst på verdiene som utspiller seg. Og gjerne i fellesskap, for å reflektere over mulige endringer og forbedringer for praksis. Først da kan man kalle seg verdibevisst, siden verdiene blir satt i sentrum for refleksjon og ettertanke. De blir tatt på alvor! Kobro skriver at «Bevisst handling

gjennom refleksjon er en fin metode å lære av – sammen» (2022, s.39). Han poengterer at man må våge å handle uten på forhånd å vite alt. Man må tørre å ta noen sjanser, være åpen, nysgjerrig og ydmyk. Man må øve seg på å gi slipp på kontroll og ikke miste motet selv om man tar noen feilsteg. Det handler om kommunikasjon og likeverdig dialog, om relasjoner, felles undring og famling. Det er en prosess som krever framgang, men også tid til modning (Ibid, s.38-41).

2.3 Myndiggjøring

Boken *Diakoni i velferdssamfunnet* (Haugen, 2018), er relevant når man ønsker å skrive om diakonale prosjekt forstått ut ifra et myndiggjøringsperspektiv. I tillegg så er rapporten *Liv i mangfoldig fellesskap* også relevant (LVF & interdiak, 2016[2013]), fordi den retter søkelys på inkludering av hele mangfoldet, som en diakonal oppgave.

2.3.1 Fra barmhjertighet til rettferdighet

Det har foregått en endring innen diakonien de siste årene. Barmhjertighetsidealet har lenge vært sentralt innen diakoni, hvor det viktigste har vært å vise mennesker omsorg og kjærlighet. Altså ved å tjene sin neste ut ifra det bibelske nestekjærlighetsmotivet. Selv om dette fortsatt er en viktig del av diakonien også i dag, så har det pågått en tydelig overgang til å jobbe for rettferdighet og frigjøring (Haugen, 2018, s.57-59). Myndiggjøring, eller empowerment, som er den engelske varianten av ordet, handler kort fortalt om å inkludere mennesker i beslutningsprosesser i samfunnet de selv er en del av (Ibid, s.59). Det handler om å «utfordre rådende prioriteringer» (Ibid, s.92), skriver Haugen og referer til en politisk maktubalanse i samfunnet, som trenger diakonale aktører som tør å gå i Jesu fotspor for å utfordre samfunnets gjeldende logikk. Altså på likt vis som Jesus selv gjorde i sin tid. Å jobbe for likeverd og rettferdighet kan dermed forankres i Bibelens budskap og inspireres av Bibelens tro, håp og kjærlighet (Ibid, s.92). Samtidig handler diakoni om å jobbe for inkludering og om å møte dagsaktuelle menneskelige behov, ikke om å henge seg fast i gamle tradisjoner eller bibeltekster. Skal man utfordre politikken så må man altså evne både å se og svare på aktuelle behov, ved å utfordre myndighetene og ta de «svakes» parti. Alt diakonalt arbeid vil dermed være naturlig forankret i grunnleggende diakonale verdier som rettferdighet og likeverd (Ibid, s.109-110). «Teologien må ha relevans i offentligheten, være kritisk og profetisk og bringe håp» (Ibid, s.110).

«[...] politisk påvirkningsarbeid (er) en del av en relevant omsorg» (Ibid, s.111), skriver Haugen, og sikter til at omsorgsetikken må ta innover seg det faktum at etablerte strukturer og rangordninger fortsatt er gjeldende i både samfunnet generelt og innenfor kirkens murer. Omsorgsarbeid er å gi innsikt i sosiale og politiske forhold, som brukes til å holde noen nede eller ute, og dermed økt beredskap til å utfordre nettopp sånne gjeldende ordninger, og gå imot mekanismer som bryter med likeverdet. Haugen skriver at man kan dele rettferdigheten opp i to dimensjoner, nemlig beslutningsprosessen og selve utfallet av denne. Det handler om å redusere urett ved hjelp av inkludering heller enn utbygging (Ibid, s. 114-115). Det er av avgjørende betydning for et individ å være del av et samfunn hvor politikk og kultur er preget av rettferdighet for alle. Det handler om selvforståelse og selvrespekt, noe som gjerne er negativt preget for mennesker i utsatte livssituasjoner. Rettferdighet handler både om å ikke bli diskriminert og om faktiske muligheter. Rettferdig deltagelse er vesentlig for å forbedre menneskers livssituasjon, og er dermed helt sentralt i det diakonale oppdraget (Ibid, s.116-117). Diakonien ønsker å hjelpe mennesker basert på de aktuelle behovene de har. Det handler gjerne om å «[...] fremme nødvendige personlige endringer, organisasjonsprioriteringer og samfunnsendringer – på ulike nivå» (Ibid, s.117).

Menneskerettigheter handler både om å ivareta essensielle behov, og om menneskerettighetsprinsipper, som blant annet deltagelse og myndiggjøring. For at deltagelse skal virke til myndiggjøring, så må man derimot også bli hørt og få gjennomslag for sine forslag. Økt makt for enkelte betyr derfor at andre må gi fra seg noe av sin makt eller kontroll. Myndiggjøring handler om å tilrettelegge for egenomsorg, sånn at mennesker opplever mestring og kontroll over egen livssituasjon. Det handler ikke om fraskrivelse av ansvar, men om respekt og rettferdighet for individet. Essensen i myndiggjøring er å nyttiggjøre de mulighetene og ressursene som finnes, sånn at mennesker kan utvikle seg og oppnå økt kontroll over eget liv. Det er en ny måte å tenke på, som er ment for å endre makt-ubalansen i samfunnet ved å fremme likeverdige og rettferdige deltagelse for et mangfoldig fellesskap. Nøkkelingrediensen her blir dermed nok tid til å normalisere den nye måten å være et samfunn på. Her kan diakonien bidra med bevisstgjøring, og ved å inspirere andre til også å delta i denne samfunnsendringen. I tillegg til å støtte og styrke mennesker så de ikke gir opp selv om påvirkningsarbeidet går sakte. Diakoner skal vise omsorg, jobbe for rettferdighet og myndiggjøre mennesker ved å fungere som støttespillere, tilretteleggere og kreative problemløser, og man kan gjerne finne motivasjon og forankring for dette diakonale oppdraget i relevante bibeltekster, skriver Haugen (2018, s.118-121).

2.3.2 Myndiggjøring som del av en samfunnsendring

«Liv i mangfoldig fellesskap viser til kunsten og erfaringen med å leve sammen» (LVF & interdiak, 2016[2013], s.18). Anerkjennelse og respekt er viktig i en likeverdig relasjon, hvor alle parter skal kunne både gi og ta imot. Det er snakk om et fellesskap, som bygger på gjensidig avhengighet, med mål om å forandre og involvere hverandre. Det er en utviklende prosess hvor man bringer med seg egen identitet og kultur inn i dialogen og relasjonen til den andre. Man skal ikke bare tåle hverandre, men lære av hverandre og utvikle seg sammen, i et mangfoldig fellesskap som ser nytten av nettopp dette mangfoldet. Det handler om å «[...] bygge tillit på og plukke fra hverandre frykten for den «andre» [...]» (Ibid, s.18). Haugen trekker frem at det er viktig med synliggjøring for å fremme myndiggjøring, fordi dette bidrar til å bryte ned fordommer. I tillegg sier han at det er et grunnleggende problem ved diakoni, når hjelperen forstås som den som sitter med ressursene og kompetanse til å hjelpe den trengende mottakeren (Haugen, 2018, s.49-50). Diakonien brenner derfor særlig for å løfte frem marginaliserte grupper i samfunnet. Dette handler både om å mette grunnleggende behov, men også om å legge til rette for en likeverdig deltagelse. Det er snakk om myndiggjøring, og målet er å skape en varig endring, som kan lindre og forebygge videre utenforskap (LVF & interdiak, 2016[2013], s.20-22). Oppgaven går ut på å møte behovet for en sosial endring i samfunnet, samtidig som man må være klar over at dette er en gradvis prosess, hvor tillit er noe som må bygges opp over tid. Den kristne forankringen finner man i Guds kjærlighet til alle likeverdige mennesker, skapt i Hans bilde (Ibid, s.18-19).

Varig og positiv endring er ønskelig for alle parter, men vil også lønne seg for storsamfunnet generelt (Ibid, s.21). Det er et spørsmål om verdier. Et markedsstyrt forbrukersamfunn, som kun leter etter profitt, er ikke forenelig med et kristent fokus på menneskets ukrenkelige verdi. Dermed kommer kirken raskt i en økonomisk knipe, hvor også diakonien vil påvirkes, hvis storsamfunnet ikke ser verdien av å støtte oppunder et diakonalt engasjement som setter menneskeverdet i høysetet (Ibid, s.23-24). Og nettopp derfor er det så «[...] viktig å samarbeide med sivilsamfunnet for å skape nye sosiale og økonomiske alternativer som gjør det mulig for mennesker å overleve og utvikle sine evner» (Ibid, s.25).

3 Metode

3.1.1 Kvalitativ forskning

Mitt forskningsprosjekt plasserer seg inn under den kvalitative metode, ved at jeg forsøker å oppnå økt innsikt og forståelse for et sosialt fenomen, nemlig det diakonale tiltaket Tid kafé & landhandel i Ål. Jeg benytter meg av intervju og observasjon for å oppnå den økte forståelsen, noe som er de mest vanlige metodene innenfor kvalitativ forskning (Thagaard, 2013, s.11-13).

3.1.2 Casestudie med et teoretisk utgangspunkt

Mitt forskningsprosjekt ligner mye på en casestudie, ved at jeg ønsker å forstå en bestemt enhet. Min designstrategi er i så fall at jeg studerer en enkel case, men med flere analyseenheter (Yin, 2014, refert i Johannesen et al., 2016, s.206). Casen her er Tid kafé & landhandel, og de to analyseenhetene er driverne og deltagerne i tiltaket. Herunder er det flere datainnsamlingsenheter, altså individ, som skal bidra til økt forståelse av det sosiale samspillet innad i organisasjonen. Problemet med å definere min studie som en casestudie er at man da ikke nødvendigvis forsker ut ifra en bestemt teori, men at casen er det interessante objektet i seg selv. Herunder baserer man seg likevel gjerne på teoretiske antagelser, som man etter hvert kommer frem til. I tillegg er det tidsperspektivet, som helst bør foregå over en lengre tidsperiode for å kunne bidra til svært inngående kjennskap til casen (Johannesen et al., 2016, s.205-207).

Min forskning ønsker å vise i hvilken grad samskapningsteorien og myndiggjøringsteorien kan forklare hvordan ett bestemt diakonalt prosjekt har lyktes i såpass sterk grad. Oppgaven har dermed et bestemt teoretisk utgangspunkt, og siden dette er en masteroppgave, så er den også naturlig tidsbegrenset. Jeg velger likevel å beskrive prosjektet som en casestudie, fordi jeg tross alt velger å ta utgangspunkt i en bestemt case. En typisk casestudie er et godt eksempel på induktiv forskning, hvor erfart virkelighet, empirien, er det mest sentrale. Det motsatte er deduktiv forskning, hvor man først og fremst baserer seg på hva teorien sier om et fenomen, for så å prøve det ut i virkeligheten. Derimellom finner man abduktiv forskning, som beveger seg imellom teori og empiri for å utvikle økt forståelse av et fenomen (Thagaard, 2013, s.197-198). Det er her jeg befinner meg i mitt forskningsprosjekt, og til forskjell fra en typisk induktiv casestudie så er et kjennetegn her nettopp at «[...] forskerens teoretiske

bakgrunn gir perspektiver for fortolkninger av dataenes meningsinnhold» (Thagaard, 2013, s.198). Man er dermed inne på hermeneutikk, hvor man forsøker å forstå meningen som ligger bak både språk og handling. Det er snakk om en fortolkningslære, og den kan blant annet benyttes for å forstå menneskers handling eller samhandling (Krogh, 2019, s.7-9).

3.1.3 Oppstart

Første kontakt ble opprettet på MF-emnet «DIA5230 Ledelse og diakoni i kontekst», da de tre driverne av Tid kafé & landhandel kom og holdt et foredrag for oss der. Dette var det andre foredraget jeg hadde deltatt på, og min interesse ble vekket i det første. Jeg spurte en av driverne om jeg kunne komme en tur til Ål for å intervju driverne og noen av deltagerne i det diakonale prosjektet, og i tillegg observere samspillet i relasjonene. Dette var helt i orden og jeg fikk et tydelig klarsignal til å gå videre med mitt forskningsprosjekt. I tillegg ønsket driveren å finne relevante deltagere, som jeg kunne intervju de dagene jeg skulle være der. Dette handlet både om logistikk og kjennskap til deltagerens bakgrunn.

Jeg hadde planlagt at jeg skulle gjennomføre tre intervju av driverne, og tre intervju av deltagerne. Det ble fire intervju av deltagerne. To av deltagerne hadde språklige utfordringer, noe som bidro til at det følte riktig å intervju en deltager til. I tillegg ble det flere små samtaler utenom, som også gav masse nyttig innsikt. Observasjonen skulle foregå over en tre-timers periode, men den ble oppdelt, og varte nærmere fem timer i stedet. I tillegg ble egentlig hele mitt besøk i Ål en kontinuerlig observasjons-studie. Jeg var med fra morgen til ettermiddag i tre dager.

3.1.4 Observasjon

«Et grunnprinsipp som observasjonsstudier hviler på, er at observasjon av mindre enheter kan gi informasjon om generelle sammenhenger» (Thagaard, 2013, s.70). Ved å benytte observasjon som metode så kan man dermed oppnå økt innsikt, som kan bidra til økt kunnskap innenfor et fagfelt. Observasjon handler gjerne om å studere samspillet mellom mennesker i en sosial setting. Hvor deltakende man er som observatør kommer an på situasjonen, og avgjør hvilke fremgangsmåter man benytter seg av. Feltarbeid er begrepet som gjerne brukes for å beskrive situasjonen og miljøet som skal forskes på (Ibid, s.69). I tillegg til å observere så benyttes også intervjumetoden i dette forskningsprosjektet. Disse to metodene

egner seg godt til å utfylle hverandre, fordi man både studerer interaksjon, men også lytter seg inn til meningsinnholdet bak interaksjonen (Johannesen et al., 2016, s.127). Målet mitt var å oppnå økt innsikt fra tre ulike perspektiv. Ovenfra-perspektivet, ved å intervju de tre driverne av tiltaket. Nedenfra perspektivet, ved å intervju fire deltagere i tiltaket. Og innenfra-perspektivet, ved å observere relasjon og interaksjon i praksis.

«Bare cirka fem prosent av hjernens aktivitet skjer på det bevisste plan» (Johannesen et al., 2016, s.129). En utfordring ved observasjon er at man som forsker bærer med seg sin egen forforståelse inn i situasjonen det forskes på. Observasjon gir en unik tilgang til informasjon, der det handler om å ta i bruk alle sanser i møte med det man observerer, for så å la alle inntrykk farge opplevelsen. Dette er metodens særpreg, men dermed også et problem, siden man også påvirkes på et ubevisst plan. Det kan derfor være fint å kombinere observasjon med andre metoder (Ibid, s.129).

«For at forskerens nærvær skal virke så lite inn på undersøkelsessituasjonen som mulig, er det viktig at forskeren tilstreber å gjøre seg lite bemerket» (Thagaard, 2013, s.79). Man må være bevisst på hvilken forskerrolle man ønsker å ha som observatør. Deltagende observasjon er en fin måte å observere relasjoner og menneskelig samspill på, men problemet er at man selv blir svært synlig. Målet var å observere det som faktisk skjer her, og samspillet mellom drivere og deltagere i tiltaket. Tiden begrenset muligheten for å oppnå en trygg relasjon til menneskene selv, noe som dermed måtte bety at min observasjon måtte være ikke-deltagende (Johannesen et al., 2016, s.132-134).

Driverne og jeg informerte deltagerne nøye om observasjonen, og jeg var bevisst på å være blid og imøtekommende, sånn at de kunne spørre om ting de lurte på. «[...] det har stor betydning for relasjonen mellom forsker og deltager i felten at deltagerne både oppfatter og aksepterer den rollen forskeren har» (Thagaard, 2013, s.79). Alle som skulle observeres skrev i tillegg under på et samtykkeskjema. Den ene deltageren hadde noen spørsmål, og det ble da benyttet Google Translate for å besvare disse. Vi tok oss god tid, og sånn jeg erfarte det så handlet det mer om interesse og nysgjerrighet, heller enn skepsis. Alle notater ble kontinuerlig anonymisert, sånn at ingen enkeltpersoner skulle kunne gjenkjennes ut ifra mine notater (Johannesen et al., 2016, s.143-144).

Det var et lite bord foran disken i kaféen, som fungerte utmerket for observasjon. Her var jeg ikke for synlig, men hadde god oversikt. Det ville muligens vært best om jeg satt gjemt i et

hjørne, sånn at min tilstedeværelse var nærmest usynlig, men det ville ikke vært et godt utgangspunkt for observasjon, siden jeg var ute etter å fange opp både verbal og ikke-verbal kommunikasjon (Thagaard, 2013, s.78-81). Sånn jeg opplevde det så handlet observasjonen om å balansere mellom å være i bakgrunnen, men samtidig litt på innsiden.

Feltnotater ble skrevet ned underveis, både for å huske hva som skjedde, og samtidig reflektere over egne reaksjoner underveis i observasjonen. I tillegg er notatskriving en fin metode for å mildne tilskuerrollen, som observatør, sånn at deltagerne opplever observasjonen på en bedre måte. Opptak av lyd eller video ville utvilsomt vært nyttig for å få med seg mest mulig verbal og ikke-verbal kommunikasjon. Problemet er at sånne hjelpemidler vil risikere å ha stor innvirkning på selve settingen, og dermed ødelegge for autentisiteten (Thagaard, 2013, s.89-90). Jeg tok derimot noen bilder og videoopptak inne i kaféen før åpningstid. Dette ble informert om på forhånd og ingen mennesker ble avbildet eller filmet.

Ustrukturert observasjon blir ofte brukt når man ikke vet detaljert hva man skal observere. Man er da helt avhengig notatboken. Mest mulig detaljer er viktig her, da det er disse feltnotatene som danner grunnlag for analyse og fortolkning i etterkant av feltarbeidet. Det er dermed også svært viktig at man går igjennom notatene rett etter selve observasjonen for å skrive ned mer utfyllende (Johannesen, 2016, s.142-143). Bilder, video og notater kom svært godt med når jeg skulle skrive analysen.

3.1.5 Intervju

For at et intervju skal føre til fornyet kunnskap, så trengs det at man på forhånd tematiserer intervjuundersøkelsen. «Hva» er det man ønsker å undersøke og «hvorfor» ønsker man å undersøke dette. Deretter går man i gang med «hvordan» man kan gjennomføre undersøkelsen på best mulig måte (Kvale & Brinkmann, 2012, s.121).

Her handlet det om å lytte seg inn til informantens livsverden, for å gripe fatt i erfaringer og oppfatninger, ved at informantene fikk slippe til med sine historie og meninger. Målet var økt forståelse og innsikt. Ved å stille mest mulig åpne spørsmål så kan informanten føle seg fri til å gi detaljerte beskrivelser av det h*n føler er viktig. Dette vil gi en dypere og mer nyansert innsikt i det komplekse, sosiale fenomenet som studeres (Johannesen et al., 2016, s.145-146). Jeg benyttet meg av diktafon for å dokumentere intervjuet, i tillegg til anonymiserte notater.

Jeg informerte nøye om at det kun var for egen bruk, og at intervjuet ville bli slettet. Det virket ikke som at dette var et problem for noen (Ibid, s.155-156).

Når man benytter seg av et strukturert intervju så sikres man svar på det man er ute etter å finne ut av. Desto mer åpent intervjuet er desto mer vil tema og innhold preges av selve informanten. Når målet er å sammenligne svar fra både drivere og deltagere i et prosjekt, i tillegg til å forsøke å trekke generelle slutninger, så vil det dermed være nyttig med en viss grad av standardisering. Dette er også nyttig for systematisering og analyse i ettertid av intervjuene. Jeg brukte meg dermed av en intervjuguide med fastlagt tema og forholdsvis fastlagte spørsmål i en gitt rekkefølge. Samtidig så handler det om å fange opp informantenes «[...] forståelse, følelser, erfaringer, oppfatninger, meninger, holdninger og refleksjoner [...]» (Johannesen et al., 2016, s.146), til et sosialt fenomen. Dette oppnås best ved å stille mest mulig åpne spørsmål, for så å lytte seg inn til informantens opplevelse. Derfor valgte jeg et delvis strukturerte intervju, basert på en fastlagt intervjuguide, men med åpne spørsmål uten formulerte svaralternativ (Ibid, s.146-148). Erfaringen ble derimot at jeg fulgte intervjuguiden stadig mindre for hvert intervju. Et av intervjuene ble nærmest en lang fortelling, uten at jeg trengte å si stort. Jeg vurderte der og da om jeg skulle lede intervjuobjektet inn på mitt tenkte spor, men fant ut at dette intervjuet trengte å være akkurat så åpent som det var. Historien som ble fortalt her gav veldig mye innsikt, og er etter min mening et prakt eksempelpå hva kvalitativ forskning kan bidra med. Hadde jeg brutt av, så ville jeg ødelagt.

«Hva» som skulle studeres, var det diakonale prosjektet Tid kafé & landhandel i Ål. Hva som fungerer og hva som ikke fungerer for samskapingen på individnivå der. Min opprinnelige plan var å ta utgangspunkt i deltagere i arbeidstrening. Dette endret seg etter mitt besøk i Ål, da det ble klart for meg at jeg dermed forsøkte å skape kunstige rammer, der det var et stort poeng å bli kvitt dem. Jeg kommer tilbake til dette i analysen, men språkpraksis og arbeidstrening var en og samme sak her, og de foregikk som en integrert del av selve kafédriften. Intervju og observasjon ble likevel gjennomført med dette utgangspunktet, men jeg valgte deretter altså å legge disse rammene vekk, siden de ikke hadde noen relevans for min studie. Også intervjuene gav meg lite på dette området, noe som først gav mening etter at jeg hadde observert i tillegg. Dette ble altså et godt eksempel på min hermeneutiske prosess.

Når det gjelder «hvorfor» man ønsker å gjennomføre en undersøkelse, så er man altså inne på undersøkelsens formål. Denne presenteres i innledningen, men kortversjonen handler om å

løfte frem et tiltak som fungerer, med mål om å selv lære og å bidra til å skape inspirasjon innenfor det diakonale fagfeltet.

«Hvordan» handler om hvilke metoder som er best å benytte seg av. Dette besvares i metodekapitlene i sin helhet, men kan enkelt oppsummeres ved at intervju og observasjon av praksis skal utdype hverandre og gi økt innsikt. Ved å la teori og praksis belyse hverandre så er målet å oppnå en utvidet forståelse av fenomenet, for så å trekke frem funn som igjen kan ha overføringsverdi.

3.1.6 Transkribering og analyse

Transkriberingen viste seg å være svært nyttig for å bli bedre kjent med min empiri, men det ble også tydelig at et lydopptak ikke er det samme som å foreta selve intervjuet. Når tale skal overføres til tekst, så går mye tapt, noe som dermed kan ha betydelig relevans for forskningen. Kvale & Brinkmann påpeker denne svakheten ved å vise til den hermeneutiske tradisjons skepsis til oversettere: «[...] traduttori traditore – oversettere er forrædere» (2012, s.187).

Jeg benyttet meg av intervjuguiden, transkriberingen og lydopptakene når jeg skulle kategorisere stoffet. I tillegg til relevant teori. Jeg slet litt først fordi jeg opprinnelig hadde laget noen forskningsspørsmål, som ikke bidro til å sortere dataene riktig. Når jeg frigjorde meg fra disse, så lyttet jeg meg bedre inn til det som ble sagt, og klarte dermed å sortere stoffet mye bedre. Thagaard skriver at kategorisering av dataene er en måte å finne frem til sentrale temaer. Hun skriver også at det er viktig å være fleksibel i analyseprosessen, og at man må være åpen for å endre på kategoriseringen (Thagaard, 2013, s.59-60). Dette er altså nok et eksempel på min hermeneutiske prosess, og hvordan rett kategorisering måtte til for å finne frem til essensen, sett ut ifra min forståelse om saken. Her er det viktig å understreke at det er min forståelse som har påvirket min kategorisering. Andre forskere kunne kommet frem til andre kategorier, særlig hvis annen teori ble benyttet. I tillegg er det viktig å skille mellom min forståelse av saken og de involverte sin forståelse av saken. Jeg har forsøkt å være bevisst på dette, ved å forstå ulike utsagn ut ifra konteksten i sin helhet (Ibid, s.160-161). Likevel så blir det hovedsakelig min forståelse av essensen, som presenteres i denne oppgaven. Derimot så er det hovedsakelig de involverte sin forståelse av hindringer, som trekkes frem, fordi jeg mener at her er den kontekstuelle erfaringen helt sentral. Flere av underoverskriftene, som

brukes i analysen, blir også benyttet i drøftingen for å lette lesningen. I tillegg så peker alle underoverskriftene i drøftingen i retning av essensen, som oppsummeres og forklares i kapittel «6 - Konklusjon og avslutning».

3.1.7 Validitet, reliabilitet og overførbarhet

Krogh skriver at det å strebe etter historisk objektivitet er meningsløst. Med det sikter han til at enhver historiker alltid tar med seg sin egen forståelseshorisont inn i sin forståelse av fortiden (Krogh, 2019, s.126-128). Dette kan overføres til kvalitativ forskning. Forskningen er alltid påvirket av forskerens egen forforståelse. Ved å pendle mellom egen forforståelse og ny ervervet kunnskap i en sirkelbevegelse, så utvikles forståelsen stadig mer. På det viset bidrar en hermeneutisk tilnærming til økt forståelse for et fenomen, ved at man stadig trenger dypere inn i det man ønsker å forstå. Det man dermed trakter etter, både som historiker og forsker, er å formidle det man har forstått på en tilstrekkelig objektiv og god måte, ved at man streber etter objektivitetsidealet. Her handler det om å være bevisst på at alle viktige moment, som kan tenkes å påvirke oppfatningen til leseren, er med i fremstillingen av fenomenet man studerer (Ibid, s.128-129). Det er dermed snakk om forskningens pålitelighet, eller reliabilitet, og denne mener jeg burde være god, innenfor rammene til en masteroppgave. Jeg har forsøkt å vise tydelig hvordan jeg har gått frem, og reflektert åpent rundt de svakheter som har dukket opp i løpet av arbeidet. Jeg valgte Tid kafé i Ål, som er et vellykket diakonalt tiltak. Jeg kunne valgt et lokalt diakonalt tiltak, hvor jeg har en etablert relasjon til menneskene, men dette kunne påvirket forskningen og konklusjonens gyldighet, eller validitet (Thagaard, 2013, s.193-194). På en annen side, så valgte jeg også Tid kafé fordi jeg mener prosjektet er svært bra, noe som dermed også fikk påvirke min forforståelse. Jeg har forsøkt å veie opp for min positive innstilling til prosjektet ved å også lete etter hindringer og svakheter, noe som også kommer frem i min problemstilling.

Dette er en teoretisk orientert oppgave, som tar utgangspunkt i en bestemt case. Målet er derfor at funnene her skal kunne være overførbare, og dermed altså kunne tas i bruk i andre sammenhenger (Thagaard, 2013, s. 194). Dette har vært mitt mål og min motivasjon helt fra starten. Jeg ønsker å løfte frem et diakonalt tiltak, som fungerer, nettopp fordi jeg ser nytten av at flere kan lære av det. Når det er sagt, så vil jeg understreke at en masteroppgave krever mange valg og avgrensninger, noe som resulterer i et begrenset innblikk. Validiteten her handler altså om hvor godt denne oppgaven kan representere et generelt fenomen, altså

diakonale prosjekt. Det er da et spørsmål om grad av validitet, og jeg ønsker ikke å påstå at generelle slutninger definitivt kan trekkes ut ifra min studie. Derimot så mener jeg at både essensen og hindringene som trekkes frem her, absolutt kan bidra som inspirasjon.

3.1.8 Etikk

Det ble søkt godkjenning hos NSD i forkant av dette studiet. Jeg søkte om tillatelse til både å intervju og å observere. Informasjon- og samtykkeskjemaer ble samtidig sendt av sted til Ål, sånn at det skulle være god tid til å sette seg godt inn i forskningens rammer og formål.

Jeg kjente på en del frustrasjon med henhold til tidsbruk inn mot NSD (Norsk senter for forskningsdata/på Sikt). For meg var dette problematisk fordi jeg måtte lage intervjuguidene som skulle sendes inn, før jeg egentlig hadde satt meg godt nok inn i teorien. Det ble en omfattende oppgave å skulle sjonglere mellom NSD-skjema, kunsten å utforme en intervjuguide og hvordan formulere gode spørsmål ut ifra gjeldende teori. I etterkant forstår jeg at intervjuguiden ikke trengte å være perfekt, da den hovedsakelig fungerte som en veileder gjennom intervjuet. I tillegg til at jeg kunne justere den også i ettertid.

Etikk er en viktig del av enhver forskning og bør fungere som en veileder gjennom hele oppgaven (Kvale & Brinkmann (2012, s. 80-81). Dette mener jeg at jeg har gjort.

Tematiseringen min er valgt fordi jeg ønsker å bidra til inspirasjon innenfor det diakonale fagfeltet. NSD-prosessen gav meg mye lærdom, og understreket tydelig etikken i et sånt forskningsprosjekt. Både under intervju og observasjon, så var jeg bevisst på å være blid og imøtekommende, sånn at informantene ikke skulle føle på unødvendig ubehag fordi jeg var til stede. Transkriberingen ble gjennomført svært nøye, for å gripe best mulig fatt i det som var ment med utsagnene. Min analyse går ikke for dypt bak ord og mimikk, siden det ikke er min intensjon å forsøke å forstå mer enn det som blir sagt. På en annen side, så ønsket jeg jo å observere i tillegg til intervju. Dette viste seg å være av dobbel betydning, siden jeg både fikk sammenlignet ord og handling, men også fordi det var flere mennesker i språkpraksis her. Det ble dermed ekstra nyttig å observere den non-verbale kommunikasjonen. Verifisering handler om hvor sikker kunnskapen som kommer frem er. Jeg tenker at her kunne man nok gjerne intervjuet flere mennesker, hvis det var tid til det, for å være mer sikker på at det som kommer frem er en generell oppfatning. Eventuelt så kunne også et spørreskjema vært en måte å samle inn data fra flest mulig mennesker. Samtidig så ville jeg da ikke fanget opp relasjons-aspektet

på en like god måte. Mitt mål har vært å tolke informasjonen, men uten at noe fremstilles/rapporteres på en måte som kan ha negative konsekvenser for informantene. Konfidensialitetsprinsippet handler om å sette informantenes personvern øverst, og å la dette påvirke både planlegging, gjennomføring og rapportering i et forskningsprosjekt (Ibid).

4 Analyse

Analysen starter med et observasjonskapittel etterfulgt av et intervjukapittel.

Intervjuobjektene er anonymisert og omtales på følgende vis:

Tre drivere: (driver a), (driver b), (driver c).

I tillegg benytter jeg (diakonen). For å bevare mest mulig anonymitet viser jeg imidlertid ikke om diakon er informant a, b, eller c når ordet diakon brukes.

Fire deltagere: (deltager d), (deltager e), (deltager f), (deltager g).

4.1 Observasjon – analyse av data

(Tid kafé & landhandel i Ål. 15.03.2023. Foto av meg)

4.1.1 Et lite dikt

(Trykt med tillatelse. Skrevet av Kristine G. Andersen 1.februar 2023)

Frirom

Jeg fikk et rom

Der jeg kunne være meg

Uten å bli definert

Uten å bli stemplet

Strimer av håp

Et rom der det var plass til

Min uro og bagasje

Uten at den ble særlig synlig

For de så ikke på min bagasje som meg

Jeg kunne legge den ned

Jeg fikk hjelp til å legge den ned

Slik at jeg kunne åpne opp frirommet

For enda flere

For det er slik et frirom fungerer

4.1.2 Observasjon – rustikk sjarm med et snev av blonder

Tid kafé & landhandel i Ål. Tidsperiode: 15-17. mars, 2023. Observasjonsteksten hopper tidsmessig litt frem og tilbake.

Før åpning går en av driverne og en av praksis-studentene fra videregående rundt og klargjør bord og stoler for åpning. Eleven spør driveren om de trenger å tenne talglysene, siden det er så lyst ute uansett, og da sparer de jo også penger. Denne eleven blir omtalt som svært dyktig og viktig for kafeen, og det er en tydelig vennskapsrelasjon mellom disse to. Driveren tenker over saken i et øyeblikk, før hun smiler og fastslår at lysene skal tennes. "Alle liker tente lys" sier hun, også tenner hun dem med varme i blikket. Eleven bare smiler og rister litt på hodet, også glir samtalen over til noe helt annet fra privatlivet, hvorpå de begge fniser og ler. Det er så fint i lokalet deres! Hjemmekoselig, med masse små lyskilder, og mange bilder og dikt på veggene. Her er falske bjørketrær, piano, en mursteins-øy, gamle sjarmerende møbler, små søte duker og tente talglys på hvert bord. En rustikk sjarm med et snev av blonder. En salig blanding av det ekte, trauste og jordnære, men med den vakre og vane «duften» av femininitet. Den som lar deg drømme. Særlig når hvite talglys står tent og det er rolig musikk i rommet. Det slår meg egentlig at denne visuelle fremtoningen på en måte også går i stil med mentaliteten og menneskene her. Det er mulig dette kun er min oppfatning, men det får så være. Kakedisken er fylt opp, og i et hjørne så bugner det av landhandelens produkter. Det er som om man reiser litt tilbake i tid her inne, samtidig som barista-maskinen deres vitner om det motsatte. Blandingen av det gamle og det nye går igjen her og kan på sitt vis tolkes som et inkluderende sted som er ment for både yngre og eldre generasjoner.

Jeg sitter foran disken ved et lite kafé-bord, som brukes av alle som arbeider her. Det er et perfekt sted for observasjon fordi man både ser og hører en god del av det som skjer bak disken. I tillegg sitter man som en del av kaféen, og har innsikt rett inn på kjøkkenet. Det er en stor luke mellom kjøkkenet og kafé, hvor maten settes frem. Jeg flytter meg etter hvert bak til kjøkkenet, for å observere litt der også. Der er det rolig stemning og praten handler mye om oppgaven de utfører. De må prate litt høyt på grunn av kjøkkenlydene. De lærer opp hverandre, siden de er på ulikt nivå alle sammen. Også ler de stadig vekk. Noe av praten foregår på et felles språk, som kun to av deltagerne forstår. Bortsett fra det så går det i norsk, og noen kan språket bedre enn de andre. Problemet med å observere på kjøkkenet er at min tilstedeværelse blir mye mer synlig, noe som ødelegger for autenticiteten. Når driverne kommer inn så endrer dette seg. Da blir det mye mer volum og latter, og jeg merker at jeg blir

litt glemt igjen. Løk er moro fordi det gir tårer. Driveren terper litt på noen fraser, som brukes bak disk. «Hvilket syltetøy?» Også nevnes alle sortene de har. Alt skjer med humor og oppmuntring. «Så bra!» Når det kommer enda en driver inn, så blir det også enda mere prat og stemning. Kroppsspråket byr plutselig på mye gestikulering og innlevelse. Så er det roligere igjen, og en hånd legges på skulderen. Jeg merker at det er kort vei mellom de ulike stemningene her. Tidligere, da jeg hilste på deltagerne for første gang, så var det mange gode klemmer som ble gitt bak her. Her klemmes det visstnok hele tiden! I tillegg fikk vi smake på en nydelig ny dressingoppskrift. Her er ganske frie tøyler til å utvikle menyen, noe både drivere og deltagere ser på som positivt og motiverende. Kjøkken og disk er også en måte å bevege seg mellom eksponering og det å være mer skjult. Det er tydelig å se hva de mener med at kafé-driften fungerer som et «verktøy». Når driverne går så føler jeg nok en gang at jeg kun er i veien der bak, og vender derfor tilbake til det lille bordet mitt. Derfra kan jeg hovedsakelig observere den non-verbale kommunikasjonen, som foregår på kjøkkenet. Jeg observerer mer latter og småprat, i tillegg til trygg kroppsholdning, og en del gestikulering når ord mangler. Det virker som det er en god stemning, og de virker veldig trygge på hverandre og det de driver med. Det er også en del kommunikasjon mellom kjøkkenluken og disken, og både drivere og deltagere går også en del frem og tilbake med mat og diverse. Det er et samspill!

Bak disken tusler det alltid en driver sammen med deltagerne. Driveren veileder, prater og beskriver. Det må læres opp i navn på matvarer, og det må vises hvordan ting skal gjøres, og hva man skal si til kundene. I tillegg er det kasse-opplæring. Det hele skjer alltid med et smil og ofte med en vennskapelig hånd på skulderen. Alt skjer i et rolig tempo. Her brukes ord som rømme og syltetøy, og kvitteringen. Og det forklares at her betyr prim det samme som brunost. Deltagerne gjentar ord og setninger, og en av deltagerne skriver ned litt. Enkelte av deltagerne virker litt overveldet og forsiktig, mens andre virker tryggere. Plutselig er det turister der, som prater på engelsk. De blir møtt på helt lik måte og stemningen er alltid like god. Det er ingenting som skiller mellom drivere eller deltagere her. Alle går med Tid kafé genser, noe som er en bevisst måte å vise at de er en samlet gjeng. Selv om det er snakk om opplæring på flere nivå her, så skjer dette integrert i et felles stykke arbeid. Kundene ser ikke mer enn at alle har lik uniform. Enkelte kunder forstår at det foregår en opplæring, men det er ingenting som forklares hvis de ikke spør. En kunde er interessert og får dermed vite hvilket land en av deltagerne er fra, og at vi nettopp spilte internasjonal musikk, som deltageren likte. «Smørbrød med rytmer». Driveren er morsom og veldig god på «small talk». En annen kunde

foreslår bruk av opplæringskilt og navneskilt. Kommentaren tas imot på en hyggelig og imøtekommende måte. Slik jeg forstår så er det likevel et poeng at de ikke har sånne skilt, som skiller og kategoriserer. Her er det kun en felles uniform.

Kaffemaskinen blir stadig vekk benyttet, og jeg må innrømme at den er staselig der den står. Det er utvilsomt viktig at de har ulike oppgaver, som deltagerne kan forsøke seg på her, og denne maskinen oppleves dermed som noe helt annet enn kun en liten Moccamaster i et hjørne. Jeg har fått høre at enkelte deltagere virkelig blomstrer når de bruker kaffemaskinen, noe jeg ønsker å observere. «Vil du lære?», sier driveren, og inkluderer dermed flere deltagere samtidig. Jeg får servert en latte med et hjerte på, laget av en av deltagerne. «Du er så flink!» sier driveren. Jeg stemmer i og tar en slurk av det lille kunstverket, mens deltageren fortsatt ser på meg. Jeg er med bak disken for anledningen, hvor alle er kledd i de svarte Tid kafé-genserne sine. Jeg har også kledd meg i svart for anledningen, men jeg glir nok ikke helt inn med notatblokken min. Jeg blir for synlig. Dermed setter jeg meg tilbake ved det lille bordet. Jeg hører ikke alt som blir sagt bak disken derfra, men det er sann det må bli.

Det synes å være en sammensveiset flokk som jobber sammen her og den trygge relasjonen er synlig observerbar. Både gjennom ord og handling. I tillegg blir kunder møtt som kjente og kjære. «Dere skulle sett (driver) sin spesial-aerobic før åpning i dag!», sier driveren bak disken til noen kunder, med masse innlevelse og gestikulering. Det er fredagsdiskoen det refereres til. Kundene ler og det samme gjør deltagerne bak disken. Plutselig legger jeg merke til at diakonen sitter ved et av bordene. Driverne slår ofte av en liten prat med kundene mens de rydder litt eller beveger seg fra a til b. Det kommer stadig noen nye varer, eller det må handles inn noe som mangler i kafeen. En ny stekepanne trengs det også! Det er mye å holde styr på, og det er et konstant samspill. En fryser er gammel og må avises, mens en annen er så ny at den har litt for intelligent teknologi. Da er det så fint at alle utfyller hverandre her! Det er alltid noen som vet eller kan eller mener noe. Snart skal is-disken startes opp igjen for sesongen, og da skal også de kunstige bjørketrærne ut og spyles for støv. Det har nylig kommet på plass hjemmesnekrede ryddestasjoner, som en frivillig ha laget. Den ene har fått en nydelig tittel påmalt av en annen frivillig. Et lite samskapningskunstverk!

Mens jeg sitter der og føler meg litt utilpass, så kommer en av deltagerne og spiser litt sammen med meg, driverne setter seg også ned noen ganger, og en elev som er der i praksis. Jeg småprater litt med dem i tur og orden, men får følelsen av at jeg mangler nettopp det de har her hos Tid kafé. Den trygge relasjonen og tilliten, som bidrar til inkludering og deltagelse

(TID står for tillit, inkludering og deltagelse). Dette er jo ikke noe rart, men det fremtrer som et godt eksempel på det jeg nettopp har hørt i intervjuene og observert i praksis, om at relasjoner og trygghet er essensielt, og at dette må bygges opp over tid. I tillegg erkjenner jeg at jeg, likt som alle andre, trenger å bli sett og møtt på en god måte for å føle meg som en del av mangfoldet. Jeg kan ikke utforske dette noe mer i denne situasjonen. Men det er noe eget ved å kjenne på følelsen av å ikke tilhøre, men samtidig å bli tatt imot inn i varmen, og ønsket velkommen både av drivere og deltagere. Kanskje er dette noe av den atmosfæren jeg har hørt så mye om? Jeg fikk til og med en klem av en av de jeg nettopp hadde hilst på. Her går det mye i kompliment, klemmer og det å vise hverandre nestekjærlighet. Det er mange som nevner varmen og den gode atmosfæren her, og jeg tror jeg forstår hva de snakker om. Oppe ved kontoret har en av driverne ofte med seg hunden sin. Dit kommer en av de frivillige, for å lufte denne hunden. Jeg får pratet litt med vedkommende, og forstår at dette stedet, diakonen og hunden har betydd svært mye. Et enkelt individ, som ble sett og møtt på en god måte. Det er en blanding av respekt og nestekjærlighet, som fremtrer som essensielt når jeg observerer relasjonene her. I tillegg til at denne mentaliteten virker «smittsom», som det blir sagt gjentatte ganger om all klemmingen som foregår her. Det er nok ikke så rart at dette bidrar til å skape en spesiell atmosfære. «Her vil jeg være.» «Her skal vi feire jul!» Disse ordene ble ytret av en frivillig da Tid kafé åpnet dørene for aller første gang. Og sånn ble det. Kanskje var atmosfæren på plass fra første dag?

4.2 Intervju – analyse av data

«Jeg hadde krepert hvis jeg ikke hadde hatt noe å gjøre. Man må ha noe å fylle dagen med» (deltager g). Dette oppsummerer en grunnpilar i prosjektet, nemlig det å møtes i et felles arbeid. «Det kan være sol eller måne. Hva som helst», sier deltager f, og referer til at det de driver med hos Tid kafé også kan overføres til andre samskappingsprosjekt, men at det er viktig med «rett mentalitet» i bunn. «Samskaping må alltid skje mellom minst to» (driver c), og den må baseres på «toveis tillit» (driver b), som igjen er utgangspunktet for inkludering og deltagelse (Jf. Forkortelsen TID). I tillegg så nevnes det gjentatte ganger at nok tid er en helt sentral faktor. Og at det relasjonelle aspektet, ved at man gjør det hele sammen, står helt sentralt. Her står likeverdet svært sterkt, noe som handler om både nestekjærlighet og respekt for individet. Det handler om å være sensitiv og å møte alle mennesker på en like god måte. Driverne er bevisst at alle skal være med å forme Tid kafé. «Det er vanskelig for meg å ta

imot skryt nede, for der gjør vi det sammen» (driver b). «Jeg tar del i denne kafeen. De spør meg (f.eks.) hva vi trenger å kjøpe, og jeg svarer/ deltar» (deltager d). Innspill blir møtt med nysgjerrighet, og justeringer blir gjort ut ifra individuell kompetanse om saken. Det er dette samskaping på et individnivå handler om. Og her ligger myndiggjøringen integrert i arbeidet. Oppussingen av ungdomsrommet endret seg mens jeg var der, nettopp fordi en ungdom kom med et nyttig innspill, som driverne ikke ellers hadde prioritert. «Resultatet ble dermed bedre» (driver c). Kaféen brukes bevisst, som et verktøy, for å flytte fokuset vekk fra ulik livsbagasje og over på et felles samskappingsprosjekt. Det er delvis dette som ligger i begrepet «frirom». Her blir man, ved hjelp av god nok tid, del av et miljø som ønsker å bygge hverandre opp. Klemming, smil, latter og gode ord blir brukt hele tiden. I tillegg så er både trøst, bønn og sjelesorg lett tilgjengelig siden de har både diakon ansatt og et stillerom. Stedet er livssynsåpent samtidig som det bygger på diakonale verdier.

4.2.1 Fellesskap og relasjoner

Deltager d minnes tilbake til sitt første møte med Tid kafé: «Første gang var jeg litt redd, med store øyne.» Driverne ble oppfattet som «veldig snille» og «veldig smilende», noe som hadde umiddelbar virkning på deltager d. «Veldig viktig! Etterpå, som familie» (deltager d). Ordet familie blir brukt av flere under mitt besøk hos Tid kafé. «Jeg vet at (driver a) er glad i meg og jeg er glad i (driver a)» (deltager e). Driver a er med i intervjuet, som er preget av språklige utfordringer. Det som observeres er en nær og varm relasjon, selv med et begrenset språk.

Trygghet og tillit er viktig, noe som blant annet opparbeides ved å være varm, imøtekommende, ydmyk, raus og fleksibel. «På kjøkkenet ler vi veldig mye. Latter er viktig, her har vi det moro», sier driver a. Kommentaren bekreftes med at deltager e bryter ut i latter. «De (driverne) gjør en veldig viktig jobb her for folk fra andre land. De (deltagerne) kommer med personlige problemer og familieproblemer, og trenger å ikke være alene» (deltager d). Det kommer tydelig frem at fellesskapet er svært viktig for menneskene som jobber her. «Jeg lærer å snakke og lage mat. Jeg liker kafé Tid, det er veldig bra. Jeg liker å jobbe og møte mennesker. Å sitte alene hjemme er ikke bra, der tenker jeg veldig mye. Her er ikke det et problem for her er det mye folk. Vi har det bra sammen her» (deltager e).

Den oppbyggende væremåten og mentaliteten smitter over på alle som jobber her, sånn at man hele tiden både gir og får. «Man får så utrolig mye tilbake. Hvis man ikke er

hyperegoister da. Man gir og får, det er en evig runddans» (deltager g). Dette kunne både observeres og det ble nevnt flere ganger. Deltager f poengterer viktigheten av å også se kundene som kommer hit: «Alle trenger å bli sett, både ansatte og kunder» (deltager f). Driver c, som var med i intervjuet, påpekte at deltager f noen ganger føler og ser ting, som andre ikke får med seg. «En spesiell radar» (deltager f). H*n forklarer at den er der på grunn av egen erfaring med å ikke bli sett. Det som går igjen i dette intervjuet er hvordan deltagerens rolle er viktig for alle andre, og at h*n er tydelig bevisst på dette selv. Egen bagasje får ikke størst plass, selv om denne er langt fra liten. «Jeg har utviklet meg kjempemye! Nå våger jeg også snakke med folk, det gjorde jeg ikke før. Jeg fant personer jeg kunne stole på» (deltager f). Denne faktoren dukker også opp i intervju med deltager e, når driveren som er med i intervjuet poengterer: «Når nye kommer hit, så er du fantastisk. Kom med meg, jeg skal vise, sier du. Du gjør det samme som oss driverne. Tar de med og lærer de opp. Du inkluderer» (driver a). Dette bekreftes ved at deltager e smiler og ser litt brydd vekk, før h*n sier «takk!» Jeg har nettopp vært vitne til at h*n har lært at det er lov å si takk når man får et kompliment.

Kommunikasjon er en viktig del av relasjonsarbeidet her, og baseres på åpenhet, ærlighet og en felles sårbarhet. Og når språket mangler, så er den nonverbale kommunikasjonen svært viktig. «Vi må tørre å være sårbare og touche det som er vanskelig også. Mye refleksjon, og noe gjør litt vondt» (driver a). «Noe av det beste med denne jobben er folka» (driver c). Driverne trekker frem samholdet sitt som helt essensielt for driften. Dette kommer til tider frem som en type skrekk og advarsel for en håpefull diakonistudent, ved at f.eks. driver b sier at man må «ikke finne på å gjøre det alene!» Samtidig som at håpet hentes frem igjen ved at ord som «frimodighet» og «bønn» blir fremhevet. Driverne er likevel samstemte i at de har ekstremt god nytte av hverandre, og de er helt avhengige av hverandre nå i dag. «Vi kommer i et team på tre. Trekløver! Vi har alle våre styrker – sammen er vi dynamitt» (driver b).

4.2.2 Et felles arbeid basert på gjensidig tillit

Kaféen blir altså brukt som et inkluderende verktøy, for å gjøre livet bedre for alle. Og siden alle bidrar inn i dette prosjektet, så skapes det også et helt spesielt samhold og eierskap. Relasjonene er basert på både nestekjærlighet og respekt. Noe som fører til trygghet og tillit. «Det er en toveis tillit, men særlig de til oss, da først føler man seg inkludert, og tar plass og er trygg. [...] Mye utrygghet, lav mestringsfølelse og selvfølelse. Må jazzes opp! Skreddersy og bygge på deres mestring» (driver b).

Både driverne og deltagerne er opptatt av at de utfører arbeidet her sammen. I den spede start, så var dette et samskappingsprosjekt mellom diakonen og en «skoledrop» (diakonen), som bidrog med sin unike kompetanse og sine ressurser. Deres felles drøm var å skape en kafé hvor man bare kunne være seg selv. Prosjektet har, ved hjelp av en god dose frimodighet og naivitet, utviklet seg veldig mye siden da, men samskapingen har alltid stått helt sentralt. «(Man møter) motstand og skjær i sjøen. Vi var jo litt naive. Hadde vi ikke vært det så hadde vi ikke turt. Må ha en god posisjon naivitet. Fornuften kan ikke styre alt» (deltager g).

Man trenger ikke «å finne opp kruttet selv», og det er viktig å være bevisst på sitt eget «ego», sier driver b, men understreker at «samskaping skal koke» Alle tre driverne hevder at konflikter er bra for samskaping. «Vi kjenner hverandre veldig godt», sier driver b, og poengterer gang på gang viktigheten av at de har hverandre i et sånt samskappingsprosjekt. «Vi som jobber sammen kan jo også se på ting ulikt, og det kan bli konflikt eller vanskelig, dette er grunnleggende menneskelig. Det er ikke farlig med konflikt, det må man ha når det er komplekse utfordringer» (driver a). Her kommer altså driver-perspektivet tydelig frem, og hvor viktig tilliten også er der.

Driverne er opptatt av å ha en mildere tone overfor deltagerne, samtidig som at det også der er viktig med en åpen og ærlig dialog, sånn at konflikter ikke «får slått rot» (driver b). H*n poengterer at det ofte er lite som skal til for å løse opp i en misforståelse hvis man bare prater om det, noe som understøttes av både drivere og deltagere. «Når det stanger, da er det gjerne noe viktig, hvis man snur på det», sier driver c. «Samskaping er som en sikkerhet for å se at det ikke kommer kun fra en selv» (driver c).

Jeg tenker at de (bokstavene i TID) kommer etter hverandre, helt automatisk. Det er en toveis tillit, men særlig de til oss, da først føler man seg inkludert, og tar plass og er trygg. [...] Det tar tid! Ikke gjort raskt. [...] Det er hele pakka! Du klarer ikke det uten først å ha den tilliten, da er du for sjenert og nervøs. [...] Så kommer mestringsfølelsen gjennom deltagelsen. [...] Selvfølelsen vokser og man føler seg bedre, og da er man nærmere arbeidslivet. De (TID) kommer «step by step». (Driver b)

«Man må gjerne gå et par runder før tilliten er på plass. De er ikke vant til det.. Det er viktig å få og viktig å gjøre seg verdt tilliten» (driver c). Både driver b og c er her inne på at samskaping er en prosess. Deltager g fremhever hvor viktig ansvarliggjøringen av frivillige

er, sånn at de føler at «det er verdifullt det jeg gjør!» Mennesker finner ny mening i sin hverdag når de «klarer å kaste offerrollen bak seg. Snu tankene fra å være hjelpetrengende til å kunne gi noe» (deltager g). H*n mener at dette er en svært viktig lederoppgave. «Det er lettere å komme som frivillig enn som bruker» (deltager g), men så må man få de til å «føle på det ansvaret» for at de skal bli værende. Deltager f trekker også frem at det er viktig at «de skal ville være her», og at det ikke er meningen at dette skal føles som en «forvaringsplass». «Det å hjelpe mennesker og det å jobbe som frivillig gir deg mye tilbake som menneske» (deltager g). Deltageren hevder at det å være med å skape og å få et ansvar fører til at mennesker «blomstrer» og ikke forblir «usynlig» lenger. Man er plutselig delaktig og har betydning for andre, noe som bidrar til at mennesker etter hvert også «lærer å kjenne sin egen verdi» (deltager g). «De må skjønne det selv, at de er minst like viktige» (Driver c).

Driver c mener at man slår «to fluer i en smekk» når målgruppen inviteres med inn som frivillige til å drifte selve tiltaket, og at «hver ny person som kommer inn lærer oss noe.» H*n poengterer at samskaping handler om å «bruke hverandre», og om å ta alle «'inpuutt' på alvor» (driver c), fordi dette fører til bedre løsninger. Samskaping og myndiggjøring henger altså tett sammen.

«Ansatte med eierskap er gull» (driver b). H*n poengterer at det ikke er driverne som sitter med all kunnskap og erfaring her, og at det er viktig å slippe andre til. Også driver a streker under eierskapsfaktoren. «De får mer og mer eierskap i det selv, og når tryggheten øker, så må vi trekke oss unna, sånn at de kan kjenne på mestringen.» «(Når man) samler ulike mennesker med ulike erfaringer, da kan det bli magisk» (driver b). Driver c bruker begrepet «din tid», og mener med dette at deltagerne må bruke seg av tiden og mulighetene til egen utvikling. «Det at de kan få kjenne at de er med å utvikle sin egen praksis eller måten vi jobber på. (Det er) innspill som vi skal lytte til» (driver a). Det kommer frem at åpen og ærlig kommunikasjon, og det å bli sett og forstått er viktig.

Jeg føler at vi alle driver dette sammen. Jeg hadde sagt fra hvis jeg følte noe. Vi er flinke til å prate med hverandre hver morgen, hvis noe har skjedd f.eks. Og hvis noe trengs å endres på. Sånn må vi bare fortsette. Å ha det åpent og ærlig.
(deltager f)

Her lytter de, ser behovene til den enkelte. (Man) kan gjøre alt, men tilpasset.
(Man) må faktisk se personen, og behovene. Ikke bare betydning eller utdannelsen

f.eks. Da kan man komme langt, tror jeg. Må få spredd det, men (det er) ingen som kommer til å bli like bra som dem. (deltager f)

4.2.3 Frirom basert på likeverd

«Det er en måte å møte mennesker på, særlig hvis man har litt bagasje. Man merker hvis man blir møtt med en ovenfra og-ned holdning. Det gjennomskues med en gang. De merker det» (driver a).

Frirom-tanken er en helt sentral essens hos Tid kafé. «(Det er) mye som skjer nå man endrer kontekst og rammer. (Det er) så lite som er hogd i stein her. (Det er) ikke grenser for hva som kan snus» (driver c). «Vi ønsker å bryte ned det som skiller, og skape det frirommet her. Bygge trygghet. Bygge tillit og inkludere som igjen fører til deltagelse (Jf. Forkortelsen TID)» (driver a).

«(Vi er) tydelige på å jobbe med frirom med mennesker» (driver a). H*n ønsker å trekke frem en kommentar fra en deltager fra språkpraksis, som berørte: «Tusen takk for at dere møtte meg som et menneske.» «Det her kunne vært meg, min søster, min mor», tilføyer driver a. Denne holdningen kommer frem hos flere, at livet er sårbart og at historien til den man møter like gjerne kunne vært del av ens egen historie. Denne tankegangen påvirker dermed måten de ønsker å møte mennesker på, som likeverdige. «Du kan ikke drive med samskaping hvis ikke likeverdet står på toppen» (driver b). «Vi møter de som våre søsken, som blir tatt imot på en varm måte, hvor man er oppriktig interessert i hver enkelt» (driver a). Dette mener h*n at «gjennom syrer» relasjonen og fører til trygghet.

«Det er overalt masse som skiller og kategoriserer oss. Man kan bli sjøsyk av mindre! Her orker vi ikke å forholde oss til det en gang» (driver b). «Hva som definerer oss. (Vi er) bundet av så mye. (Hvis man) dekonstruerer alt så kommer man ned til et frirom» (driver c). «Det er et særpreg her, når vi skal formidle til andre. Frirommet er en grunnstein her. Man må våge å dykke ned i det og tenke helhetlig om frirom – (det) kan bety noe skikkelig» (driver a).

Diakonen snakker om å «møtes i det tredje leddet», i et felles prosjekt. Og at man møtes som likeverdige. «Man bevarer verdigheten» (diakonen). Her er man like viktige deltagere av prosjektet, noe som gjør noe med selvfølelsen og motivasjonen til endring. «Problemer og alt det andre løses/kommer etter hvert, men vi to møtes i en felles sak» (diakonen). Hun skrev sin

masteroppgave om Frirom, hvor «[...] form og innhold bygger på teoriar av Løgstrup, Foucault, Martinsen og Wyller» (Kirkebøen, 2006, s.7).

Når gjestene inntreer og er tilstede i rommet, blir min versjon av Møtestedet som fri-rom, fullbyrda. Fri-rommet fordrar med andre ord gjestens tilstadeverelse i rommet fordi dei bidreg med all sin ulikheit og utvidar kafeens rom/form. Rom for variasjonar, kontrastar er noko eg ser på som forutsetning for fri-rom.
(Kirkebøen, 2006, s.102-103)

4.2.4 Gud med i arbeidet

«(Jeg) måtte lære å gi opp kontroll. Det må være noe Gud vil. (Man) gir det til Gud». Går det ikke så skal det ikke gå» (diakonen).

Den kristne troen har hatt stor betydning for driverne. «Andre kan nok gjøre det uten Gud, men da må det være mye mer ferdiglagd» (driver b). Både driver c og b trekker frem Gud og bønn, som noe vesentlig for at de i det hele tatt orker å drive med det de gjør. Samtidig så er det stor enighet blant både drivere og deltagere at den kristne biten ikke må få prege driften på en sånn måte at det ekskluderer folk. «Det viktigste er at man gir fra seg kontrollen og starter med bønn, men man må ikke bli for åndelig og miste fotfestet» (driver c).

Det er et eller annet her inne – atmosfæren her – alle sier det samme, også turister!
(Det er) mange hundre som sier det, nye folk! Et sammensurium av folk (er innom her) – politimesteren sitter der og han han arresterte sitter der. Her blir man ikke dømt av noen. Atmosfæren her? - det er Den hellige ånd, vær så god. Hvordan man blir møtt, uansett hvem man er. Jeg tror Gud har hatt en plan med det her.
(driver b)

Rart – (det er) mange som bare er innom her på kafeen, det er jo vårt verktøy, eller på temakvelder. (De bruker) så sterke ord på hva det betyr for dem: her kjenner jeg ikke på skam, her kan jeg bare være meg. Mennesker som jeg egentlig ikke kjenner, f.eks. på politiske møter også: (det) var som å komme gjennom en portal, (man) merker varmen. (driver a)

Driver a nevner kun atmosfæren, men med en undrende holdning til opplevelsen av denne. Driver b forstår atmosfæren som Den hellige ånd. Også driver c er inne på noe lignende når h*n sier:

Vi tenke jo at vi bygger Guds rike, og at Gud virkelig vil nå alle her med sin kjærlighet. Da er det viktigere med det miljøet de møter enn det vi sier. Er det en vanskelig kunde så tenker vi at vi heller velsigner, enn å forbanne. (driver c)

Diakonien som foregår her, kan hovedsakelig forstås som implisitt eller usynlig. «Det ordløse er umulig å legge av seg. Alle får det jo usynlig» (driver c). Man kan derimot også finne eksplisitt diakoni her. I hvert er den tilgjengelig.

Bønn og sjelesorg er en viktig del av diakonens bidrag hos Tid kafé. Slik jeg oppfatter det, så er det egentlig flere som driver med sjelesorg her, siden de lytter til hverandre og bygger hverandre opp stadig vekk. Begrepet er nok likevel ikke helt på plass for andre enn diakonen, som føler at hun når ut til mange flere her enn i kirkens lokaler.

Stillerrommet er et lite, skjult rom ved siden av lageret. Hit kommer ansatte, som trenger en pause i stillhet, eller både ansatte og besøkende, som ønsker en oppbyggende samtale eller forbønn/bønn sammen med diakon. Hun tar også samtaler med de besøkende andre steder. Rommet blir mest brukt de dagene diakonen er til stede i kaféen. Dette rommet kan forstås som eksplisitt diakoni siden rommet har et kors som dekor på den ene veggen. Dette er et arbeid som ble utført av en frivillig.

Diakonen mener det er mye sjelesorg bare i det å se og bekrefte menneskene når de kommer til Tid kafé. Det å huske dem eller gi dem en oppløftende kommentar når de kjøper kaffen sin forstås som en type diakoni over disk. «Det er noe allmennmenneskelig og diakonalt i måten vi møter folk på, og det ligger som en grunntone i alt vi jobber med» (driver a). Driver c beskriver det som en «[...] kultur «som setter seg i veggene.»

Det som er mest fremtredende når det gjelder diakonien hos Tid kafe er nestekjærligheten og varmen i relasjonene. «Uten nestekjærlighet, så hadde jeg ikke vært kristen eller orket å gå i kirken», sier driver g, og forklarer at nestekjærlighet også trenger noen som tar imot denne kjærligheten.

Det diakonale menneskesynet forstås her hovedsakelig som det å se og møte mennesker som likeverdige, i tillegg til «[...] en sterk tro på at mennesker kan radikalt forandre seg - å ikke gi de opp» (driver c). «Du skal ikke dømme et menneske ut fra deres erfaringer i livet - du skal være deg og bli møtt med tillit» (driver a).

«Forkynnelse om nødvendig med ord» (driver c). Dette er et viktig poeng. Her er det livsinsåpent samtidig som at diakonale verdier får plass. «Jeg tror troen må være på innsiden. Du kan tro på den Guden du vil. At det er livsinsåpent er viktig, og åpen kirke er viktig. Ikke en stengt kirke» (deltager d). På spørsmål om h*n mener at dette også er viktig for kafeen, så er svaret: «Ja, veldig viktig!»

Stiftelsen er ikke kristen, for å slippe stigmatisering. Vi har alle religioner her, og det er ingen form for forkynnelse nede, men i vedtektene står det at det er basert på diakonale verdier. Man trenger ikke å være kristen for å mene at de verdiene er gode. Bare se på FN og bærekraftsmålene. (driver b)

«Uten den kristne verdien, så er det ikke liv laga. Man trenger Han underveis» (deltager g). Samtidig så understreker h*n at mennesker kan ha en motstand i seg, som ikke tåler «evangelisering», derfor mener h*n at det er viktig å «ikke predikere den delen til de frivillige. Det er bortkastet og kan gjøre vondt verre.» Da er det bedre å «la de komme til deg», hvis de trenger det, mener h*n. «Presten prater om det, men det heter evangeliet i handling. Jesus var diakon» (deltager g). Driver c snakker om «evangeliet i samskaping» og at «man er aldri Kristi kropp alene, bare sammen» (driver c).

«Gudsrelasjonen er jo her, jeg er jo kristen og diakon, jeg kan ikke bare legge det bort» (diakonen). «Uten Gudsdimensjon hadde jeg ikke orket det her», sier hun.

Diakonen oppleves av de andre driverne som en unik ressurs, særlig ved ekstra behov. Det oppfattes som at hun da trer rett inn i diakonrollen. Alle driverne her er kristne, og morgenbønnen har en stor betydning for både de og enkelte av deltagerne. «For oss er det kristne kjempeviktig. Vi ber jo hver dag. Vi er kristne og har våre meninger om hvorfor det har blitt så bra her» (driver b). Morgenen starter alltid med bønn, og enkelte ganger deler også diakonen ut nattverd i denne samlingsstunden, da med hylleblomstdrikk.

Det frirommet jeg har i Gud. Behovet for kontroll, det er jo en gambling å starte noe sånt. Diakon og kristen går litt i ett for meg. Helt fra starten av var det noe.

Den energien jeg fikk av det her, møtet med skoledrop. Det her er Den hellige ånd, og man kjenner at man blir dratt i en retning. Du må gi opp kontrollen.
(diakonen)

4.2.5 En utviklingsprosess

Noe som nevnes flere ganger er at dette er en stadig utviklende prosess, hvor de aldri er i mål. Deltager g mener at det er svært viktig med alle erfaringer, som man gjerne har gjort seg over tid, når man går i gang med et sånt prosjekt. Dette argumentet støttes av alle driverne. Driver b poengterer uttrykkelig at h*n har fått brukt seg av alle tenkelige egenskaper og erfaringer inn i denne jobben. Diakonen her har drevet flere diakonale prosjekt før hun startet opp i Ål, noe som utvilsomt har vært nyttig for Tid kafé. Deltager g poengterer at det er «lurt å begynne i det små», noe også driver c er inne på. «[...] plutselig er det mye som fungerer ganske bra» (deltager g). Det er altså en prosess under stadig utvikling. «Det er flere veier til Rom, og det er ikke sikkert man velger riktig vei først. Og da må man justere. Det er spennende» (driver a). Det kan være «sol eller måne», sier deltager f, men poengterer viktigheten av å ha «rett mentalitet» i bunn.

Med tanke på fremtiden så er håpet at de skal kunne fortsette det arbeidet de driver med, i tillegg til å utvikle seg videre og bli økonomisk bærekraftig. Samtidig så ønsker de å bidra til at Tid miljø, som altså er metoden de bruker her, skal spre seg. De har alt testet ut prosjekter inn mot skole og sykehjem. De er dog ikke økonomisk selvdrevne nå i dag. «Vi får midler og er ikke en trygg og stabil inntekt. Man glemmer det» (driver b).

Det er ganske komplekst å skulle utføre tjenester som skal dekke behov, og å finne veien videre for å kunne bli økonomisk bærekraftige. Andre ser til oss og hva vi gjør her, derfor er det viktig at vi finner gode løsninger. Og at vi jobber godt sammen, også med de som kommer hit. (driver a)

«Vi må huske på hvem det er som betaler lønnen vår. Vi har gått på noen smell, men det lærer vi av» (driver b). Driver b poengterer at de har jobbet hardt for det de har fått til, men at de ønsker å gi videre noe som er mye mer ferdiglagd, så folk slipper å gå i de samme fallgruvene, som ifølge driver b ofte handler om «[...] økonomi, nesten alltid det det bunner ut i.»

Vi føler at vi har et samfunnsoppdrag. Det handler om mennesker. Man kan være en by på et fjell. Det her kan bety mye for lokalsamfunn – at det popper opp Tid miljø eller frirom flere steder. Også som kirke! – tenke mye mer utenfor kirkens vegger og fra kirkekontor osv. (driver a)

4.2.6 Det som skurrer og skaper hinder

I dette kapittelet ønsker jeg å få frem det som skurrer for drivere og deltagere hos Tid kafé. Eller, som min problemstilling etterspør: *Hva oppleves som et hinder for samskapingen som foregår på individnivå?*

Første punkt her er kategorisering. Min opprinnelige plan var at denne oppgaven skulle ha et fokus på mennesker i arbeidstrening, noe jeg endte opp med å droppe siden det altså skapte kunstige rammer. «Det er en guffen tone i det: erru naver» (driver b)? Hele poenget med Tid kafé er å skape et frirom i fellesskap, sånn at mennesker kan legge bort det som kategoriserer og skaper skiller. På det viset kan mennesker utvikle seg, samtidig som at individuelle behov blir tatt på alvor. «Frirom er det vi tilbyr. For oss er det ekstremt viktig at vi ikke stempler eller putter (mennesker) i kategorier. Liksom at vi er de friske, og du er den syke brukeren som nå trenger hjelp» (driver a). Her er det mange ulike mennesker, og de kommer med ulik bagasje og ulike forutsetninger.

Ordet «bruker» var et sterkt mislikt ord. Her stiller alle på lik linje, som «kollegaer» (driver b) og med lik verdi. «Å si 'bruker', det er som å si 'f**n' i kirka, ikke sant, men vi er på ekstremnivå på det. For å si det brutalt. Vi har møtt så mange og fått så mye av det. Jeg takler det ikke» (driver b).

Arbeidstrening og språkpraksis er en integrert del av opplegget her, men det er ikke det overordnede målet med arbeidet. Det finnes flere aktører som driver stort med arbeidstrening, og det er mange som får hjelp gjennom dette, poengterer driver c, men påpeker også at det er snakk om veldig ulike rammer rundt sånne opplegg. «Det er en del stigma – tid, stress og press. Vi tenker at ingen er håpløse» (driver c). Her skreddersys altså opplegget til den enkelte og hovedmålet er «[...] mestring og vekst» (driver c).

Deltager f reagerte litt da ordet myndiggjøring ble nevnt mellom meg og driver c, som var med i intervjuet. «Heller at mennesker har en stemme, og at de skal bli hørt. For meg er det er

en selvfølge at man skal høre på dem» (deltager f). Et hovedpoeng i dette intervjuet, var viktigheten av å se og inkludere mennesker, ved å lytte seg inn til behov, noe som skapte trygghet. Altså at mennesker får bidra med sine ressurser, noe som også er en sentral del av myndiggjøring. Jeg tolker det dermed som at selve ordet opplevdes negativt, heller enn intensjonen. Jeg gikk ikke mer inn på det.

Tid er et viktig tema hos Tid kafé. Og det at samfunnet ikke møter mennesker med nok tid. For både deltager g og f så har «nok tid» vært en helt avgjørende faktor for at de har fått et bedre liv. Begge har erfaringer med det motsatte, hvor ingen lyttet til deres behov og gav de nok tid. Driverne var tydelig opptatt av dette, og trakk frem at navnet TID også hadde denne doble betydningen i seg. «Andre trenger mye mere tid. (Vi) finner ut sammen hvordan det føles tryggest» (driver a).

Det kom frem at Tid kafé kunne oppleves som et begrenset verktøy. I intervjuet med deltager d, ble det uttrykt at opplegget opplevdes mer tilpasset for mennesker med større helhetlige utfordringer. Denne deltageren brukte ordet «familie» om menneskene her, og sa selv at «det er et bra sted å starte» (deltager d). Samtidig så kom det ganske tydelig frem at h*n følte at stedet ikke var helt tilrettelagt for alle. «Jeg tror dette er et veldig bra prosjekt for folk særlig fra andre steder. Ikke flyktninger fra (hjemlandet)» (deltager d). Dette er interessant fordi det understreker utfordringer ved å være et sted som rommer alle.

Også driver c er inne på stedets begrensninger. «Disken er et begrenset verktøy», sier h*n og avslører videre at det å få i gang et verksted er en fremtidig drøm. «Det er ikke alle som passer til å stå i kafé» (driver c). Deltager f nevner at det er vanskelig når nye deltagere ikke er motivert for å være på kjøkkenet. Driver a bruker ordet «motvilje», men trekker også frem at det da handler om å «samskape». Noen ganger ved hjelp av «tolk». «Å høre den personens tanker og finne veien videre sammen, det er også samskaping. Og veldig viktig» (driver a).

Språk-faktoren kan være en utfordring i et sånt prosjekt, hvor språktreningen skal skje samtidig som alt annet. «Når jeg lærer så er det bra, men hvis jeg ikke lærer så er det ikke bra» (deltager e). Hva som menes med et sånt utsagn kan tolkes. Her gjaldt det nok mest at h*n var litt frustrert over å ikke forstå mere enn h*n gjorde. Tonen var munter og relasjonen mellom deltager og driver, som var med i intervjuet, virket svært god. Samtidig så kan jo en sånn setning tolkes.

Både deltager e og d syntes at språket var særlig utfordrende i starten. Jeg intervjuet altså to deltagere med språkutfordringer, noe som dermed førte til at jeg ikke fikk tak i like mye i disse intervjuene, som jeg ellers ville gjort. Dette mener jeg at kan overføres til samskaping generelt, ved at mennesker med språkbarrierer ikke nødvendigvis får til å bidra på lik linje. På spørsmål om det opplevdes greit å være med på intervju så svarte deltager d at det var «greit å være med på intervju, men hadde vært enklere på eget språk.» Jeg fikk flere ganger følelsen av at denne deltageren brant inne med meninger og synspunkt i løpet av intervjuet på grunn av språkbarrierer.

Jeg forstod at driverne var bevisst på at språk kunne være en utfordring. Dette kom særlig frem ved at driver a nevnte at de noen ganger benyttet seg av tolk. Vi gikk ikke mer inn på dette i intervjuet, men jeg forstod at dette helst gjaldt ved konflikter eller større misforståelser. Min oppfatning er at hvis mangel på språk oppleves som et hinder, og dette ikke tas tilstrekkelig tak i, så kan det muligens gå utover samskapingen på samme vis som jeg erfarte, ved at de med språkbarrierer ikke føler at de får til å bidra på lik linje som andre.

Noe som kom frem, var viktigheten å være bevisst på grenser og begrensninger i et sånt prosjekt. Driver b nevnte ego-faktoren, og særlig i møte med andre mennesker, som kanskje har et enda større ego enn en selv. H*n sier at dette fort kan bli et triggerpunkt, noe man bør være bevisst på i et samskappingsprosjekt. «Det er ekstremt mye ego i dag. Og det er en bremsekloss for utvikling for andre og seg selv. Egoet er skummelt for samskaping. Stopper det» (driver b). «Frivillighet er en velsignelse og en forbannelse, når de krever for mye, så blir det umulig» (deltager g). Disse ordene ble sagt på et foredrag, som deltageren en gang hadde vært på. H*n nevner rus som en potensiell fallgrube, hvor man er for naiv til å se hva som skjer. Å være klar over at man selv ikke er en ruskonsulent er en god start, og å ta den telefonen til nav hvis det trengs. Det handler om «Å begrense seg litt innimellom» (deltager g). Deltageren har selv lang erfaring fra frivillighet, og mener også at det er viktig å ikke «uansvarlig-gjøre» de frivillige. «Det er mange forskjellige typer (rusmisbrukere). Rusmisbrukere som vil manipulere deg, som shopper hjelp over alt. Prøv å ikke gå i den fellen» (deltager g).

Det handler altså både om å beskytte seg selv, men også om å hindre mennesker i å fortsette i dårlige mønster. Det er mange som tror at det er «lettvint og romslig» å være her, og at det ikke stilles strenge krav til deltagerne, noe som ikke er tilfellet ifølge driver c. «Det kan fort bli en bjørnetjeneste», sier driver a, og utdyper at det handler om å ta den utfordringen det er

«å finne veien sammen på en balansert måte» (driver a). «Vi syr ikke puter, og grenser pushes! Kafeen må fungere» (driver b).

Alle driverne er opptatt av å understreke at: «krenkelser bli tatt tak i. Man kan bli utestengt» (driver a). De har hatt uheldige episoder og politiet har også vært koblet inn. Dette tolkes som noe krevende, men også som at de har et godt opplegg for det. «Den problematikken kommer man borti (når man er) en varm og åpen aktør» (driver a). «Krenkelser slås ned på. Rusmiljø og grums må ikke få overta. (Det) skal være rusforebyggende ikke rusbyggende (her)» (driver c).

Driver c spør seg selv om frirommet åpner opp for mye, men påpeker at det de står for her er at det skal være «rom for alle, men ikke alt» (driver c). «Frirommet skal være trygt og med grenser. (Enkelte) kan misforstå friheten, men mere grenser og rammer enn andre steder (her). Ganske streng arbeidsmoral her. Noen kan oppføre seg for grenseløst. Da tar vi en tydelig samtale, uten å fornærme» (driver c). Det er viktig med «[...] ærlighet, ta ting ved rota, kultur som kan føre til bedring, konstruktive tilbakemeldinger [...]» sier driver c og påpeker at alle har ulike styrker, også driverne, og at man mestrer ulike ting, noe som kan bidra inn mot ulike personer.

En annen ting som nevnes flere ganger er faren ved å være for mye «ja-menneske». Driver b beskriver det som å «tenke med hjertet», og at sier at «det er forferdelig vondt å si nei». H*n poengterer da viktigheten av å være flere sammen, sånn at de andre evt. kan si stopp. Det kan f.eks. være lurt å hjelpe mennesker til å få profesjonell hjelp, heller enn å forsøke å løse tunge problem selv.

Alle driverne nevner nytten av veiledning i et sånt prosjekt. Også et kurs blir nevnt av driver b. Et helhetlig innovasjonsprogram fra innovasjon Norge, som de har deltatt på to ganger. «De lærer deg opp! (Det er) kjempelurt å være med på» (driver b). Her ble det ifølge driveren flere «aha»-opplevelser.

Et siste punkt som kan nevnes er at sensitiviteten fungerer som eneste kvalitetssikring for deltagerne opplevelse av å være her. Når det er sagt, så forstod jeg det også som at dette var den beste kvalitetssikringen her, fordi den fanget opp både verbal og nonverbal kommunikasjon. Jeg brukte tillit som et eksempel, og spurte de om de hadde reflektert i rundt opplevelsen av tillit sammen med deltagerne, siden dette er et sentralt ord hos dem. Dette

hadde de ikke gjort, men det gikk igjen at de følte at det var en høy grad av tillit hos dem. Dette hadde altså med sensitivitet å gjøre, noe alle driverne var svært bevisst på. Driver a mente likevel at de gjerne skulle hatt et bedre system på dette. Og driver c gjorde seg også noen refleksjoner med henhold til kristne verdier og handlinger her, og det at de ikke hadde hatt det oppe som et tema blant de ansatte.

Hvis det er altfor mye kristent så blir det jo ikke et frirom, men vi har bønn.

Hvordan oppleves det? Likeverd! Det er jo noe som skiller, så det er interessant hva de legger i likeverd. Hva som erfares som likeverd og hva skal til for at det oppleves mer? (driver c)

Det alle driverne kom tilbake til var hvor viktig sensitiviteten var for å plukke opp det som både ble sagt og ikke sagt. I tillegg til å være tilgjengelig, og å jobbet bevisst for at det skulle være lav terskel for å si fra, også ved å selv være åpen om egen sårbarhet. «Vi er flinke til å prate med hverandre hver morgen, hvis noe har skjedd f.eks. Og hvis noe trengs å endres på. Sånn må vi bare fortsette» (deltager f).

5 Drøfting

Haugen (2018, s. 52) er inne på hvordan diakonale tiltak kan kategoriseres i forhold til hvilken funksjon de har i samfunnet. Selv om Tid kafé karakteriseres som et pionertilbud, så har de også funksjon som et supplement til det som allerede finnes. Driverne ønsker ikke å kritisere andre aktører, som tilbyr arbeidstrening eller sosialhjelp, og poengterer at mange får hjelp der. Sånn sett så kan de også forstås som komplementerende tilbud til disse, ved at de tilbyr noe lignende, men med et særpreg. Jeg har ikke studert de andre samfunnstilbudene nøye, men av det jeg har sett, hørt og forstått i min studie, så er det ganske stor forskjell på det som tilbys her i forhold til andre steder. Her er det nærmest et ubegrenset rom for tilpasning, både når det gjelder tid og annen tilrettelegging. De setter altså ikke rammer rundt menneskene, noe som ofte er tilfellet i samfunnet for øvrig. Som det kommer frem i analysen, så prioriterer de personlig utvikling i eget tempo her, ved å fokusere på å skape trygghet og tillit, først og fremst. Dette bidrar til at tiltaket kan forstås som et pionertilbud, siden andre aktører ofte ikke kan tilby den samme romslige tilpasningen. I tillegg så mettes mange ulike behov i ett og samme tiltak her. Det at tiltaket i tillegg er både livssynsåpent, men med en tilgjengelig diakon i ledelsen, gjør det også ganske unikt for både ansatte og besøkende. Haugen (2018, s.92, 109-110) er inne på denne doble siden ved diakonien, når han skriver at man gjerne forankrer diakonalt arbeid i Bibelens budskap, men at det er viktig å ikke henge seg for mye fast i bibeltekstene. Samskappingsfokuset er også svært sterkt her, noe som bidrar til å myndiggjøre mennesker. Her involveres hver enkelt deltager, som en vesentlig ressurs både for seg selv og for alle andre, noe som streker under at dette er et innovativt prosjekt (Meld. St. 29 (2012–2013), s. s.51-52). Haugen skriver at diakoni bl.a. handler om myndiggjøring, omsorg og rettferdighet, og at et av målene er «[...] et mer menneskevennlig samfunn» (Haugen, 2018, s.56). Dette føler jeg stemmer overens med mentaliteten jeg møter hos Tid Kafé.

5.1 Fellesskap og relasjoner

Det å se og lytte til enkeltindividet skaper trygghet og tillit, som igjen bidrar til inkludering og deltagelse (jf. forkortelsen TID). Det er blandingen av respekt, empati og nestekjærlighet som fremtrer som essensielt når jeg observerer relasjonene og menneskemøtene her.

Addy skriver at tillit er en nøkkel for å skape et inkluderende og mangfoldig fellesskap (2022, s.86). Eide & Eide skriver at tillit er en grunnleggende faktor for god kommunikasjon, og at en tillitsrelasjon krever at man stoler på hverandre og våger å gi slipp på kontroll (2017, s.26-28). «Det er en toveis tillit, men særlig de til oss, da først føler man seg inkludert, og tar plass og er trygg» (driver b). Min erfaring var at tillitsfaktoren ikke kunne understrekes nok, og at dette også handlet om å vise egen sårbarhet. Dette er Stålsett også er inne på, når han poengterer at man kjenner igjen andres smerte på sin egen (2019, 80-82). Addy (2022, s.87-91) skriver at det er viktig å by på egen livsvirkelighet, for å bygge tillit. Han skriver også at samfunnsutvikling i bunn og grunn handler om mennesker og relasjoner (2022, s.80). Dette kom svært synlig frem hos Tid kafé. Klemming var noe som gikk igjen her. Mennesker som kom hit, ble «smittet» av denne trenden og sånn har det altså fortsatt. Jeg observerte også at en hånd på skulderen var noe som gikk igjen. I tillegg til en jevnlig oppbyggende dialog. «Vi møter de som våre søsken, som blir tatt imot på en varm måte, hvor man er oppriktig interessert i hver enkelt» (driver a). Driveren mente at dette hadde en stor påvirkning på relasjonen, noe som førte til trygghet. I tillegg ble åpenhet og ærlighet også trukket frem her.

Det å flytte fokuset vekk fra begrensninger og over til muligheter var en sterk drivkraft i arbeidet her. Eide & Eide (2017, s. 67) er inne på begrepet «positivitetstyrrani», som en type fallgrube. I første øyeblikk så kan man misforstå det som foregår hos Tid kafé som en type overdreven positivitetsdyrking, som man dermed burde stille seg kritisk til. Ved nøyere observasjon og ikke minst ved hjelp av intervju, så kommer det derimot tydelig frem at de er svært bevisst på å ikke gå i denne fellen. Om alle opplever det sånn kan jeg ikke si med sikkerhet, men av det jeg selv erfarte så var det ekstremt viktig med en åpen og ærlig dialog, som også tok hverandres sårbarhet på alvor. Da er man inne på sensitiviteten, som hele tiden fungerer som et slags måleinstrument i relasjonene her.

«Bekreftende kommunikasjon er motiverende, skaper trygghet og tillit og kan være avgjørende for å bygge en god relasjon og et godt samarbeidsklima – en arbeidsallianse» (Eide & Eide, 2017, s.155). Relasjonsbygging innebærer god kommunikasjon. Det foregår en konstant dialog mellom de ansatte her. Samtidig så tilbyr de språkpraksis, noe som betyr at en god del av relasjonsbyggingen må foregå ved hjelp av nonverbal kommunikasjon. Dette kan by på utfordringer. Sensiviteten for hva mennesker føler, eller det å lytte seg inn til behovene, er gode teknikker, som ble benyttet kontinuerlig her. Jeg kunne observere at flere av Eide & Eide (2017, s.140) sine nonverbale uttrykk ble benyttet, både i språkpraksis og

ellers. Jeg tolker dette som en bevisst handling fra drivernes side, siden de vektlegger sensitiviteten så høyt. Når det gjaldt deltagerne, så var det en mye større variasjon i det nonverbale språket som kunne observeres. Dette kan forklares ved at de er på ulike nivå i sin praksis, og at de bærer med seg ulik livsbagasje. For deltagerne handlet det mest om hvordan de ble møtt og sett som et menneske, for at tryggheten skulle komme på plass. Dette kom frem i intervjuene, men det kunne også observeres ved at stemningen var lett påvirkelig når driverne kommuniserte med deltagerne. Det er altså noen helt sentrale relasjonelle kvaliteter tilsted her. Olafsson og kollegaer (2022, s. 27) kategoriserer disse som diakonale kvaliteter. Blant annet det å lytte og gå i dybden trekkes frem. Her motiveres driverne av sin kristne tro, noe som bidrar til at de relasjonelle kvalitetene godt kan kategoriseres som diakonale. I tillegg kommer det også frem i vedtektene at stiftelsen baserer seg på diakonale verdier (TID STIFTELSEN, 2020, § 2). På en annen side så oppfatter jeg det som at det var et svært viktig poeng for både driverne og deltagerne at det ikke kun var mennesker med kristen forankring som hadde noe å bidra med her.

Askeland & Aadland (2017, s.44-46) skriver at det er forskjell på verdier som et ideal og hvordan de kommer frem i praksis. I tillegg til at verdier oppleves ulikt, noe som oppfordrer til felles refleksjon. Dette er også Kobro (2018, s.39) inne på, når han skriver at det kan være lurt å reflektere rundt opplevelsen av likeverd, når det gjelder samskaping, siden likeverdet har stor betydning for både demokrati og eierskap i et prosjekt. Denne refleksjonen ble ikke gjennomført systematisk hos Tid kafé, men heller kontinuerlig, ved hjelp av sensitiviteten. Driver c er derimot inne på tanken om å reflektere rundt deltagerens opplevelse av nettopp likeverd. Eide & Eide (2017, s. 26-28) skriver at den hjelpesøkende ikke alltid vet selv hva som trengs. «Her lytter de, ser behovene til den enkelte. (Man) kan gjøre alt, men tilpasset. (Man) må faktisk se personen og behovene» (deltager f). Driver a poengterte at det å lytte seg inn til deltagerens tanker og behov er en viktig del av samskapingen. Eide & Eide (2017, s.22) bruker begrepet «aktiv lytting», om det å lytte seg inn til behov og å oppnå god kontakt ved å vise at man virkelig ser individet. Det kom tydelig frem, både i intervju og observasjon, at driverne er svært bevisst på å lytte seg inn til behov. Språkproblemer og utskifting av mennesker bør også nevnes, som en naturlig grunn til at sensitivitet muligens er den beste tilgjengelige måten å lytte seg inn til deltagerne på. Alternativet her måtte ellers vært å bruke seg av tolk jevnlig.

5.2 Et felles arbeid basert på gjensidig tillit

«De må skjønne det selv. At de er minst like viktige» (driver c). Haugen (2018, s. 116-117) skriver at rettferdig deltagelse handler både om å ikke bli diskriminert og om å finne frem til faktiske muligheter.

«Mennesker som er personlig berørt av utfordringene, er sentrale aktører i prosessen med å definere problemer og løsningsstrategier» (Kirkerådet, 2020, s.9). Dette er en interessant del av samskaping og en essensiell del av samskapingen som foregår på et individnivå hos Tid kafé. «Å høre den personens tanker og finne veien videre sammen, det er også samskaping. Og veldig viktig!» (driver a). Driverne var opptatt av å gi slipp på kontroll, og å la deltagerne selv få sette ord på sine behov. Ifølge Kobros definisjon (2018, s.12-13), så foregår det en tykk samskaping hos Tid kafé, hvor likeverdet står sterkt og relasjonsbygging er øverste prioritering. I tillegg følger de samskapingens fornuft her, når de lar ulikhet fungere som en ressurs. Driverne mener at det ikke blir noen inkludering eller deltagelse, hvis ikke tilliten er på plass først, og at dette er en prosess som tar tid. Lid (2017, s.47-50), skriver om sammenhengen mellom likeverdig deltagelse og menneskers selvfølelse, og hvor viktig tilhørigheten er. Og at det hele bunner ut i relasjonsbygging, som tar mangfoldet på alvor.

Deltager g mener at det å få et ansvar fører til at mennesker «blomstrer» og ikke forblir «usynlig», og at de på det viset «lærer å kjenne sin egen verdi.» Haugen trekker frem at det er viktig med synliggjøring for å fremme myndiggjøring, fordi dette bidrar til å bryte ned fordommer (Haugen, 2018, s.50). Det ligger mye kompetanse hos deltagerne, hvis man slipper mangfoldet frem i lyset. Dette kommer frem både i analysen og hos Addy (2022, s.87). Mens Addy er særlig opptatt av å løfte frem det som skiller, sånn at ulikheten får tre frem i lyset, så tolker jeg det derimot som at de hos Tid kafé ikke like opptatt av dette. Det som menes her er nok ikke at ulikheter skal skjules, men at man skal få lov til å bare være seg selv i et frirom, og at andre ikke skal få kategorisere deg. Noe jeg derimot observerte hos Tid kafé var at det visuelt sett ikke var mye som representerte det internasjonale mangfoldet, med unntak av enkelte matretter og produkter i landhandelen. Jeg må innrømme at jeg personlig falt pladask for nettopp det visuelle hos Tid kafé, men det kunne jo vært interessant å høre hvordan det visuelle oppleves av mangfoldet.

Sånn jeg forstår det så handler både samskaping og myndiggjøring om å møtes som likeverdige. Mens samskaping tar tid for å utvikles, slik at deltagerne føler eierskap, trer frem

i lyset og bidrar, så er myndiggjøring noe som starter med en gang. Her handler det om måten mennesker blir møtt på. Dette er også Kobro (2018, s. 31) også inne på når han skriver at likeverd er selve «energifelset» i samskaping, og at det dermed er viktig å bruke nok tid på å tillitsbygging og relasjonsarbeid. Synligheten kommer dermed gradvis, sånn jeg tolker det, men er avhengig av at tryggheten er på plass først. Driverne er svært opptatt av å se individet og lytte seg inn til vedkommende sitt behov, og sånn jeg forstår det så er dette en viktig del av samskapingen som foregår her. «Hver ny person som kommer inn lærer oss noe» (driver c). Her blir deltagerens behov og ressurser tatt på alvor, og samskapingen tilpasses og utvikles stadig deretter.

Helt i starten så var Tid kafé et samskappingsprosjekt mellom en diakon og en «skoledrop», altså en person som ikke har startet på eller fullført videregående skole. Et kreativt og ungt menneske som ikke passet helt inn i den kategorien som var forventet av samfunnet, men som hadde uante ressurser og dyrekjøpt kompetanse å bidra med. Diakonen lyttet, og så mennesket og behovet. De hadde en felles drøm, men ulike logikker og ressurser. «Det er noe gjensidig i tillit, knyttet til at man våger seg inn i noe ubestemt – sammen» (Eide & Eide, 2017, s.26). Ved hjelp av å bygge tillit, og ved hjelp av å møtes som likeverdige, så ble altså ulikheten en verdifull ressurs for å løse et komplekst samfunnsproblem, noe Kobro streker under ved å si at «Innovasjon trives i tillitsfull ulikhet (Ibid, s.12)».

Driver c poengterer at det er viktig å tilby nok tid, men at dette også innebærer at man må ansvarliggjøre mennesker så de benytter seg av denne tiden. «Din tid», sier h*n, og er dermed inne på en type myndiggjøring. Også driver b legger vekt på dette når h*n snakker om at «ansatte med eierskap er gull». Ansvarliggjøring nevnes av både drivere og deltagerer her, som en type motivator, og at dette er nødvendig for mestring og utvikling. Deltager g poengterer at det er viktig at deltagerne «klarer å kaste offerrollen bak seg», for at de skal forstå sin verdi og at de bidrar med gir mening. Driverne poengterer at det handler om å gi slipp på kontroll, og om kunsten å trekke seg unna. Kobro er inne på at det er viktig å øve seg på å gi slipp på kontroll og ikke miste motet selv om man tar noen feilsteg. I tillegg nevner han at det handler om kommunikasjon og likeverdig dialog, om relasjoner, felles undring og famling, og at dette er en prosess som krever framgang, men også tid til modning (Kobro, 2022, s.38-41). Det med å gi slipp på kontrollen handler nok en gang om sensitiviteten, som altså kommer frem som helt vesentlig for arbeidet her.

I intervjuet med deltager f så følte jeg at begrepet myndiggjøring skurret for vedkommende, da jeg og driveren, som var med, snakket litt løst rundt temaet. Det at ordet tolkes negativt kan ha en sammenheng med makten som tolkes å ligge i et sånt begrep, hvor «vi» skal myndiggjøre «dem». Dette er Haugen inne på når han skriver om at det er et grunnleggende problem ved diakoni, når hjelperen forstås som den som sitter med ressursene og kompetanse til å hjelpe den trengende mottakeren (Haugen, 2018, s.49-50). Driverne her er svært bevisst på nettopp dette, og de går absolutt ikke rundt «å myndiggjør» deltagerne, men det var interessant for meg som student å erfare denne lille detaljen, siden det understreker hvor viktig sensitiviteten faktisk er.

5.3 Frirom basert på likeverd

«Du kan ikke drive med samskaping hvis ikke likeverdet står på toppen» (driver b). Som alt nevnt, så beskriver Kobro (2018, s. 31) likeverdet for selve «energifeltet» i samskapingen. Dietrich skriver (fritt oversatt) at det er viktig å skape «rom for alle som er involvert» (Dietrich, 2022, s.102). Frirommet hos Tid kafé skal i tillegg fungere som et sted hvor man kan legge fra seg det som tynger, kategoriserer og skaper unødvendige skiller. Denne tankegangen tar dermed «rom for alle som er involvert» til et annet nivå, hvor rommet har en frigjørende og helende funksjon i tillegg til en inkluderende og myndiggjørende funksjon. Dette kan dermed ha en betydning hvis det å oppnå tillitsbaserte og likeverdige relasjoner er et mål for selve utviklingen, som det altså er hos Tid kafé. «Frirom er det vi tilbyr. For oss er det ekstremt viktig at vi ikke stempler eller putter i kategorier. Liksom at vi er de friske og du er den syke brukeren som nå trenger hjelp» (driver a).

Begrepet conviviality går ut på at man går sammen om å leve, uten en ovenfra og-ned holdning, ved å bygge tillitsbaserte relasjoner (LVF & interdiak, 2016[2013], s.29-30). Her kan man dra en sammenligning til frirommet hos Tid kafé, hvor det mest sentrale er nettopp hvordan mennesker skal møtes som likeverdige uten å bli definert eller puttet i boks. «Man merker hvis man blir møtt med en ovenfra og-ned holdning. Det gjennomskues med en gang» (driver a). Addy (2022, s.83-86) skriver at conviviality bl.a. handler om å skape et rom, hvor mennesker får identifisere seg selv, og hvor makt og forventninger ikke får fortsette å påvirke og ødelegge relasjonene. Driver a er inne på at det er viktig å stadig være åpen for ny lærdom, og det å kunne justere seg hele veien. «(Når man) samler ulike mennesker med ulike erfaringer, da kan det bli magisk» (driver b). Conviviality handler om relasjonsbygging, sånn

at mennesker skal føle på tilhørighet, og at dette må gjøres på tvers av det som skiller. Målet er at mennesker skal kunne være både givere og mottagere, noe som dermed understreker likeverdet (Addy, 2022, s.83-84). «Empowerment implies changing the narrative which people tell about themselves and/or their situation» (Ibid, s.83). Denne siden av myndiggjøring var noe som kom tydelig frem i intervjuene med deltagerne, blant annet når deltager g sa at de frivillige «blomstrer».

Det er helt essensielt at Tid kafé skal være livssynsåpent og inkluderende for alle. «Åpenhet betegner et sted der mennesker kan framtre for hverandre i deres respektive unike forskjellighet. Slik kan det åpnes et rom for et møte, en dialog, som ikke på forhånd er bestemt eller betinget av den ene eller den andre i relasjonen» (Stålsett, 2021, s.118). Det handler altså om å møtes som likeverdige, uansett hvor forskjellige man er, eller hvilket livssyn man har. Også her kan det trekkes en parallell til frirommet. Det at dette rommet ikke skal være «bestemt eller betinget» ligner på det driver c er inne på: «Hva som definerer oss. (Vi er) bundet av så mye. (Hvis man) dekonstruerer alt så kommer man ned til et frirom.» H*n poengterer at man ikke må bli «for åndelig» i et sånt prosjekt. «Hvis det blir altfor mye kristent så blir det jo ikke et frirom» (driver c).

5.4 Gud med i arbeidet

«Helt fra starten av var det noe. Den energien jeg fikk av det her, møtet med skoledrop.. Det her er Den hellige ånd, og man kjenner at man blir dratt i en retning. Du må gi opp kontrollen» (diakonen). Det kom også frem at enkelte forstod den spesielle atmosfæren her, som at Den hellige ånd er til stede.

«Uten nestekjærlighet, så hadde jeg ikke vært kristen eller orket å gå i kirken», sier driver g, og forklarer at nestekjærlighet også trenger noen som tar imot denne kjærligheten. Hos Tid kafé så er nestekjærlighet noe som stadig vekk både gis og tas imot. Jeg skriver i starten av denne oppgaven at man kan forstå diakoniens nestekjærlighet som forankret i at Gud, fordi «[...] Gud er kjærlighet» (1.Joh., 4,6), og at det diakonale kallet dermed kan tolkes som en kjærlighetsoppgave, der oppdraget er å bane vei for kjærligheten, og med det Gud selv. Driver c er inne på nettopp dette når h*n sier at «vi tenker jo at vi bygger Guds rike, og at Gud virkelig vil nå alle her med sin kjærlighet. Da er det viktigere med det miljøet de møter enn det vi sier». H*n er dermed også inne på den livssynsåpne profilen hos Tid kafé.

For alle driverne og enkelte av deltagerne så oppfattes Gud som en essensiell faktor i arbeidet som foregår her, noe som kommer tydelig frem i analysen. «Ikke liv laga», sier deltager g, og referer til det å drive et sånt prosjekt uten de kristne verdiene i bunn. «Man trenger Han underveis» (deltager g). Jeg følte likevel til tider at det rådet litt usikkerhet om det som foregikk her skulle forstås som diakoni eller ei. Særlig kom dette frem ved at den livsønsåpne profilen stadig ble nevnt av både drivere og deltagere. Siden det kommer tydelig frem at særlig driverne finner en sterk forankring i troen, i tillegg til at stedet har såpass tydelige diakonale kvaliteter ved seg, så mener jeg at det er liten tvil om at det som foregår her er diakoni. Driverne finner motivasjon i sin tro i såpass stor grad at uten Gud så hadde det ikke blitt noe av dette prosjektet, slik jeg forstår det. «Andre kan nok gjøre det uten Gud, men da må det være mye mer ferdiglagd» (driver b). Det at de har følt på nytten av å ha Gud med seg på laget, har dermed resultert i en metode som er basert på diakonale verdier, med overføringsverdi, selv til dem uten en kristen trosforankring. Jeg forstår dermed diakonien som foregår her som hovedsakelig implisitt. Stålsett (2019, s.71-72) sin beskrivelse av implisitt diakoni viser at man da gjerne har en kristen forankring, men at det kristne ikke kommer synlig til uttrykk. Jeg tolker det som at det ikke er vesentlig for driverne at det som foregår her kan kalles for diakoni, samtidig som at jeg tolker dette som en del av deres livsønsåpne vektlegging. Uansett så er det ingen tvil om at Gud er en essensiell faktor her.

«Presten prater om det, men det heter evangeliet i handling» (deltager g). Den implisitte diakonien her handler aller mest om hvordan de møter mennesker på, som likeverdige, men altså også om effekten av å ha Gud med på laget, som både driverne og enkelte av deltagere poengterer. Hvis man ser på den eksplisitte diakonien som finner sted her, så kan dette oppsummeres med forbønn, sjelesorgsamtaler og morgenstund med bønn og nattverd. I tillegg kan stillerommet oppleves som eksplisitt diakoni for enkelte, fordi det er en tydelig korsformet dekor på innsiden av rommet. Stålsett skriver at eksplisitt diakoni handler om at intensjon, tolkning og mottagelse av ord og handling skal være tydelig og uttrykkelig preget av kristne symbol og verdier. Han påpeker også at diakonien generelt finner sin forankring i nettopp kristne symbol og verdier, men at forskjellen ligger i hvordan diakonien fremtrer for mennesker (Stålsett, 2019, s.81-82). Slik jeg forstår det så er det den implisitte diakonien som er med i menneskemøtene her. Samtidig som at den eksplisitte diakonien ikke er langt unna for den som ønsker eller trenger den. Stedet er altså ikke blottet for eksplisitt diakoni, men man må aktivt lete etter den. «Gudsrelasjonen er jo her, jeg er jo kristen og diakon, jeg kan ikke bare legge det bort. Uten Gudsdimensjon hadde jeg ikke orket det her» (diakonen). De

andre driverne beskriver det som at diakonen trer inn i sin diakonrolle ved behov, noe som oppfattes som en ressurs for Tid kafé.

«Det er noe allmennmenneskelig og diakonalt i måten vi møter folk på, og det ligger som en grunntone i alt vi jobber med» (driver a). Selv om dette stedet er tuftet på diakonale verdier, så er både drivere og deltagere altså samstemte om at dette skal være et livssynsåpent sted. «Jeg tror troen må være på innsiden. Du kan tro på den Guden du vil. At det er livssynsåpent, er viktig» (deltager d). «Forkynnelse om nødvendig med ord» (driver c). Dette oppfattet jeg som at det hadde en dobbel betydning for diakonien her. På en side så handler det om det livssynsåpne og inkluderende fellesskapet, som de ønsker å være for alle. Både kollegaer og besøkende. På den annen side så handler det om mennesker som har et begrenset språk. Det må mer enn ord til for å bygge trygge relasjoner her, noe som bunner ut i sensitiviteten. Uansett hvilken forankring verdiene har, så handler det om hvordan mennesker blir møtt som likeverdige i et frirom.

Menneskeverdet står helt sentralt her, noe som også er tilfellet i rapporten *Liv i mangfoldig fellesskap*, hvor det handler om å lære av hverandre, som likeverdige. Her handler det også om viktigheten av relasjonsbygging basert på tillit. Og at dette kan forankres i troen på Guds kjærlighet til alle mennesker (LVF & interdiak, 2016[2013], 18-19). Det er altså forskjell på å forankre ord og handling i Gudstroen i motsetning til å direkte uttrykke den, noe Stålsett altså er inne på når han skriver om implisitt og eksplisitt diakoni (2019, s. 81-82). Hos Tid kafé kom det frem mange eksempler på at de forankret arbeidet sitt i troen på Gud, og at de følte Den hellige ånds nærvær, eller merket effekten av bønn. Det kan være nyttig å være bevisst på den teologiske motivasjonen som ligger innbakt i det diakonale nestekjærlighets-oppgavet (Kirkerådet, 2020, s.12). Dette fordi det muligens kan forklare noe av motivasjonen til driverne. Dietrich (2022, s.95-97) trekker også frem rettferdigheten, som en motivasjon for diakonien, ved å følge i Jesu fotspor, som en som alltid stod på de utstøtte sin side. «Sometimes, a deacon could fill gaps in the health system [...]» (Olafsson et al., 2022, s.31). Med dette menes det at tid og kvalitet, som diakonien kan bidra med, kan forstås som et nyttig bidrag i samfunnet. Dette poengterte særlig driver a, ved at hun tolket arbeidet som et «samfunnsoppdrag.» Det å møtes som likeverdige er helt sentralt for diakoni, men det er også noe samfunnet ellers er opptatt av.

Vi har alle religioner her, og det er ingen form for forkynnelse nede, men i vedtektene står det at det er basert på diakonale verdier. Man trenger ikke å være

kristen for å mene at de verdiene er gode. Bare se på FN og bærekraftsmålene.
(driver b)

Haugen er opptatt av at man bør ta i bruk bærekraftsmålene når man ønsker å oppnå et mer rettferdig og inkluderende samfunn. Han understreker at menneskerettigheter er en felles agenda og poengterer hvor viktig det er å bruke et generelt språk for å appellere til alle (Haugen, 2022, s.56-59). Dietrich skriver at det å basere et samarbeid på felles forståelse og verdier, er en god måte å skape en felles ramme for samfunnsutvikling. Også her handler det om å bygge relasjoner som rommer alle, basert på respekt og tillit (Dietrich, 2022, s.102-103).

Haugen poengterer at deltagelse og myndiggjøring av mennesker handler om å møte mennesker med respekt og rettferdighet, og å se ressurser og muligheter hos mennesker sånn at de kan utvikle seg og oppnå økt kontroll over eget liv. Dette handler om likeverd, og her er det diakoners rolle å fungere som støttespillere, tilretteleggere og problemløsere, som skal vise omsorg, jobbe for rettferdighet og myndiggjøre mennesker (Haugen, 2018, s.118-121). Sånn jeg tolker det så stemmer denne beskrivelsen av diakonrollen helt og holdent med drivernes rolle hos Tid kafé.

5.5 Tid og utvikling

«Kjærligheten er en relasjon», skriver Bent Falk (2016, s.40), og relasjonsarbeid tar tid. Hos Tid kafé så står relasjonsbygging høyt på prioriteringslista, noe som dermed kan trekkes frem som en essensiell del av arbeidet. Tiden kommer frem som essensielt viktig for å kunne møte menneskers ulike behov på en god måte her, noe som også oppleves som et særtrekk her i forhold til samfunnet ellers. Det at nok tid er en vesentlig ressurs innen diakoni, kommer også frem i undersøkelsen til Olafsson og kollegaer (2022). Her understrekes både tiden og kvaliteten på diakoners tilgjengelighet. Det å kunne bruke nok tid til å gå i dybden trekkes frem som vesentlig. Det å være til stede, lytte og tåle andres smerte, med en raus, medfølende og ydmyk holdning, som ikke dømmer eller kritiserer. Dette trekkes frem som diakonale egenskaper i denne tilgjengeligheten (Olafsson et al., 2022, s. 27-32). Både tid og kvaliteten på tilgjengeligheten prioriteres høyt hos Tid kafé.

Relasjonsarbeid er altså en tidkrevende prosess, og dermed henger også samskapingen sammen med tidsfaktoren, siden relasjonsarbeidet er så viktig for å oppnå inkludering. Driverne ser sammenhengen mellom tillit, inkludering og deltagelse (jf. Forkortelsen TID),

hvor førstnevnte må på plass først, noe som tar den tiden det tar. De som blir værende lenger vil dermed også ha mer interesse i å utvikle et sterkere eierskap. Eierskap og tid spiller altså på lag med hverandre. Sånn jeg forstår det så henger også myndiggjøring og samskaping sammen på lignende vis, hvor tiden må forstås som en vesentlig faktor for utviklingsprosessen. Haugen (2018, s.118-121) er inne på dette når han skriver at tid er en nøkkelingrediens for å normalisere den nye måten å være et samfunn på. Han referer her til myndiggjøring, som en måte å fremme likeverd og rettferdig deltagelse.

Det er litt interessant å se at Addy (2022, s.85-86) poengterer hvor viktig det er å trekke frem det som skiller, mens de her er mer opptatt av å fjerne det som skiller. Samtidig så tenker jeg at også dette handler mye om utvikling og prosessen i samskapingen. «(Det er) lurt å begynne i det små [...] plutselig er det mye som fungerer ganske bra» (deltager g). Personlig tilrettelegging og det at det er en tid for alt, tror jeg er et vesentlig poeng å trekke frem når man snakker om samskaping på individnivå. Sånn jeg forstår det så handler ikke samskaping om å forholde seg til en sjekklister for hvordan f.eks. et mangfoldig fellesskap skal fungere og se ut. Dette gjelder også med henhold til synliggjøring, og her er sensitiviteten svært viktig. Driver a sier det så treffende: «Det er flere veier til Rom.» Hos Tid kafé ligger fokuset på å bygge den trygge og tillitsbaserte relasjonen, som tar individuelle behov på alvor. De har stadig nye mennesker innom, og ikke alle blir værende like lenge. Derfor handler naturlig nok mye av arbeidet her om relasjonsbygging.

«(Man møter) motstand og skjær i sjøen. Vi var jo litt naive. Hadde vi ikke vært det så hadde vi ikke turt. Må ha en god posisjon naivitet. Fornuften kan ikke styre alt» (deltager g). Kobro er inne på det samme når han skriver at man må tørre å være nysgjerrig og ta noen sjanser, i tillegg til å gi litt slipp på kontrollen. Han poengterer også at samskaping er en prosess som trenger tid til å modnes (2022, s.38-41).

6 Konklusjon og avslutning

6.1 Oppsummering og konklusjon

Hva kan forklare essensen i arbeidet til Tid kafé & landhandel i Ål? Og hva oppleves som et hinder for samskapingen som foregår på et individnivå her?

Det som oppleves som et hinder for samskapingen hos Tid kafé besvares i analysekapittelet «4.2.6 Det som skurrer og skaper hinder». Målet var å løfte frem den konkrete erfaringen med hva som oppleves som et hinder. Følgende er derfor kun ment som en oppsummering av temaene som blir trukket frem i det kapittelet: Kategorisering av mennesker, det å ikke gi mennesker nok tid til personlig utvikling, det at kaféen er et begrenset verktøy, det at språket kan være en utfordring, det at grenser og begrensninger ikke prioriteres, og det at sensitiviteten fungerer som eneste kvalitetssikring.

Hva kan forklare essensen i arbeidet til Tid kafé & landhandel i Ål? For å svare på hva som kan forklare essensen, så vil jeg først trekke frem det jeg mener essensen her består av. Slik jeg forstår det, så er det særlig fire faktorer som bør trekkes frem som essensielle. Relasjonsfaktoren, tidsfaktoren, felles arbeid og Gud. I tillegg til disse fire, så må frirom også trekkes frem som helt sentralt i arbeidet som foregår her. Sistnevnte kan forstås som en slags ramme i rundt arbeidet, og inneholder dermed element fra alle de andre faktorene.

Jeg tolker det som at essensen i arbeidet sammenfaller i stor grad med teori fra myndiggjøring og samskaping. Dette kommer frem ved at de her ønsker å ta parti med de som står på utsiden, (LVF & interdiak, 2016[2013], s.21-22) ved å fremme likeverdig og rettferdig deltagelse for et mangfoldig fellesskap (Haugen, 2018, s.118-121). Og at «mennesker som er personlig berørt av utfordringene, er sentrale aktører i prosessen med å definere problemer og løsningsstrategier» (Kirkerådet, 2020, s.9). Det er i tillegg snakk om en tykk samskaping, hvor relasjonsbygging og fellesskapstanken står veldig sterkt.

Tid kafé er i høy grad preget av diakonale verdier, og troen kommer frem som svært viktig for driverne av prosjektet. Samtidig vektlegges det sterkt at de er et livssynsåpent prosjekt. Det er dermed hovedsakelig implisitt diakoni det er snakk om her. Altså at det er en kristen

forankring, men uten at kristne symbol og verdier kommer frem på en uttrykkelig måte i møte med mennesker (Stålsett, 2019, s.71-72). Her går de sammen om å skape et frirom, hvor et av hovedpoengene er å unngå kategorisering av mennesker. Når fokuset ligger på samskapingen og et felles arbeid, så fører det til økt verdighet og myndiggjøring, i tillegg til erfaringen av å være likeverdige samskapere.

Det som altså kan forklare essensen hos Tid kafé, er hvordan mennesker møtes med en blanding av empati og respekt, som likeverdige. Det hele må også forstås som forankret i nestekjærlighet, som også er en grunnsøyle innenfor diakoni (Kirkerådet, 2020, s. 12). Her prioriteres menneskene og relasjonene fremfor alt, og som Falk skriver: «kjærligheten er en relasjon» (2016, s.40). Dermed plasserer jeg nestekjærligheten under relasjonsfaktoren.

Her får ulik kompetanse tre frem i lyse, som en ressurs for fellesskapet, men uten at mennesker skal kategoriseres eller puttes i boks. Sensitiviteten kommer frem som en sentral faktor i dette arbeidet. Det å lytte seg inn til mennesker handler om å mestre både verbal og nonverbal kommunikasjon. Når språk er en barriere, så blir dette enda viktigere. Det er altså snakk om tykk samskaping på individnivå hos Tid kafé, og her råder fellesskapstanken, som også er en type fornuft innenfor samskaping. I bunn og grunn handler det om å bygge trygge og gode relasjoner, som baseres på gjensidig tillit. Dette arbeidet krever nok tid, noe som prioriteres fordi menneskeverdet står så sterkt. «Tusen takk for at dere møtte meg som et menneske» (driver a).

Det å gi fra seg kontroll og fremme ansvarsfølelsen hos deltagerne bidrar til mestring og utvikling, og at alle føler seg som likeverdige. Det er altså en blanding av empati og respekt, hvor mennesker både gir og mottar. Her er det rom for både det gode og det vonde, og man arbeider sammen om å finne en balansegang, som både tar hensyn til begrensninger og behov for egenutvikling. Tilliten er sentral for at inkludering og deltagelse skal komme på plass (jf. forkortelsen TID). Ved hjelp av frirommet, så kan man møtes i et felles arbeid uten å bli kategorisert. Her vokser tilliten og tryggheten, sånn at mennesker kan få utvikle seg i sitt eget tempo, og i et oppbyggende miljø, som tar individets behov på alvor. Det hele er altså forankret i diakonale verdier, som setter menneskeverdet helt øverst. Det at de har en diakon tilgjengelig oppfattes utvilsomt som en ressurs, men her er det flere som lytter, og som ser hverandre, og den oppbyggende mentaliteten virker smittsom. Det er en særegent god atmosfære her, som til stadighet nevnes av både ansatte og besøkende. Det er nok ikke mulig å bevise Den hellige ånds nærvær, men det kommer derimot tydelig frem at Tid kafé bærer

preg av varme og nestekjærlighet. Stedet er livssynsåpent, og det må være opp til hver enkelt hvordan atmosfæren tolkes her. Gitt at man er kristen, og tror på at Gud faktisk er kjærlighet (1.Johannes, 4, 6-8), så kan man derimot også tolke nestekjærligheten som Hans nærvær.

6.2 Avslutningsord

Jeg tar meg en siste runde og kjøper med meg noen produkter fra både landhandelen og kakedisken. Observasjonen og besøket mitt har nådd slutten, og jeg er litt trist for at jeg må dra. Samtidig er jeg lettet for at jeg nå endelig kan jobbe videre med masteroppgaven min, der jeg så inderlig ønsker å løfte frem denne typen diakoni. Driver b sa i intervjuet at man trenger ikke «å finne opp kruttet selv», og det er nettopp sånn jeg tenker. Vi må lære av hverandre og løfte hverandre frem i lyset. «Vi føler at vi har et samfunnsoppdrag. Det handler om mennesker. Man kan være en by på et fjell» (driver a). Jeg antar at dette spiller på Jesu bergpreken: «Dere er verdens lys! En by som ligger på et fjell, kan ikke skjules. Heller ikke tenner man en oljelampe og setter den under et kar. Nei, man setter den på en holder, så den lyser for alle i huset» (Matteus 5,14-15). Jeg har bevitnet samskaping på individnivå, og håper inderlig at noe av det de gjør her kan overføres, selv om deltager f mener at det er «ingen som kommer til å bli like bra som dem.» Samskaping handler om å utfylle hverandre, og om å la mangfoldet slippe til. Samskaping på individnivå er en måte å myndiggjøre mennesker på, noe som kan forstås som en viktig del av diakonien. Samtidig er det en fellesmenneskelig viktig oppgave ut ifra et likeverds-perspektiv! Her kan FNs bærekraftsmål være et nyttig verktøy. Når det gjelder kristen forankring, så kan mange bibeltekster virke motiverende og styrkende i arbeidet. Fra et rent samskapingperspektiv, så kan den diakonale oppgaven tolkes som at vi alle er samskapere av Guds rike. «Vi tenker jo at vi bygger Guds rike, og at Gud virkelig vil nå alle her med sin kjærlighet» (driver c). Denne tankegangen oppfordrer diakonien, og menneskeheten generelt, til å lære av hverandre og utfylle hverandre i denne felles oppgaven om å skape en bedre verden for alle. «Aldri Kristi kropp alene, bare sammen» (driver c). Jeg antar at dette spiller på Paulus' første brev til korinterne: «For om ett lem lider, lider alle de andre med. Og om ett lem blir hedret, gleder alle de andre seg. Dere er Kristi kropp, og hver av dere et lem på ham» (1.Korinter 12, 26-27).

Litteraturliste

Aadland, E. & Askeland H. (2017). Hva er verdier, og hva tjener de til? I E. Aadland & H. Askeland (Red). *Verdibevist ledelse* (s.26-49). Cappelen Damm Akademisk.

Addy, T. (2022). «Seeking Conviviality» as a Core Concept for Community Development. I H. M. Haugen, B. T. Kivle, T. Addy, T. B. Kessel & J. Klaasen (Red.), *Developing Just and Inclusive Communities: Challenges for Diakonia / Christian Social Practice & Social Work* (s.79-93). Regnum Books International.

Dietrich, S. (2022). A Diaconal Approach to Community Development in the Light of the Sustainable Development Goals: «Leaving No One Behind» through Exploring Religious Resources for Creating Just and Inclusive Communities. I H. M. Haugen, B. T. Kivle, T. Addy, T. B. Kessel & J. Klaasen (Red.), *Developing Just and Inclusive Communities: Challenges for Diakonia / Christian Social Practice & Social Work* (s.95-109). Regnum Books International.

Eide, H. & Eide, T. (2017). *Kommunikasjon i relasjoner. Personorientering, samhandling, etikk* (3.utg.). Gyldendal Norsk Forlag.

Essens: filosofi (2018, 20.februar). I *Store norske leksikon*. https://snl.no/essens_-_filosofi#:~:text=Essens%20er%20en%20tings%20vesenskjenntegn,i%20motsetning%20til%20dens%20eksistens

Falk, B. (2016). *Å være der du er. Oppmerksomhet, grenser og kontakt i den hjelpende samtalen* (2.utg.). Fagbokforlaget.

FN (2015). A/RES/70/1, Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development [norske oversettelser av bærekraftsmålene: <https://www.fn.no/om-fn/fns-baerekraftsmaal>].

Haugen, H. M. (2018). *Diakoni i Velferdssamfunnet. Mangfold og dilemmaer*. Fagbokforlaget.

Haugen, H. M. (2022). Human Rights as Inclusionary and Empowering Tools. I H. M. Haugen, B. T. Kivle, T. Addy, T. B. Kessel & J. Klaasen (Red.), *Developing Just and*

Inclusive Communities: Challenges for Diakonia / Christian Social Practice & Social Work (s.49-62). Regnum Books International.

Johannesen, A., Tufte, P. A. & Christoffersen, L. (2016). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode* (5.utg.). Abstrakt forlag.

Kirkebøen, H. (2006). *Fri-rom - forbindinga mellom form og innhald. Om det å møtes i ein felles sak som gir rom for det tredje: Den tre-ledda relasjonen som forutsetning for fri-rom.* Masteroppgave. Profesjonsetikk og diakoni. Teologisk fakultet, Universitetet i Oslo.
<https://www.duo.uio.no/bitstream/handle/10852/32896/master.pdf?sequence=3&isAllowed=y>

Kirkerådet (2020). Plan for diakoni i Den norske kirke.

https://www.kirken.no/globalassets/kirken.no/om-kirken/samfunnsansvar/diakoni/plan-for-diakoni_rev2020.pdf

Kobro, L. U. (Red.). (2018). *La oss gjøre det sammen! Håndbok i lokal samskapende sosial innovasjon* (2. utg.). Høgskolen i Sørøst-Norge/Senter for sosialt entreprenørskap og samskapende sosial innovasjon. <https://www.ks.no/globalassets/handbok-for-samskaping.pdf>

Kobro, L. U. (2022). *LA OSS SKAPE NOE SAMMEN! En veileder i lokalt samskapende diakonalt arbeid.* KA Arbeidsgiverorganisasjon for kirkelige virksomheter.
https://www.ka.no/_service/300851/download/id/743309/name/La+oss+skape+noe+skape+noe+sammen+-+web+august+2022.pdf

Krogh, T. (2019). *Hermeneutikk. Om å forstå og fortolke* (2.utg.). Gyldendal Akademisk.

Kvale, S. & Brinkmann, S. (2012). *Det kvalitative forskningsintervju* (2.utg.). Gyldendal Akademisk.

Lid, I. M. (2017). Medborgerskap i spennet mellom ekskludering og inkludering. I I. M. Lid & T. Wyller (Red.), *Rom og etikk. Fortellinger om ambivalens* (s.35-54). Cappelen Damm Akademisk.

LVF og interdiak (2016). *Liv i mangfoldig fellesskap. Om å fornye diakonien i europeiske lokalsamfunn* [norsk utgave; opprinnelig engelsk utgave 2013: Seeking Conviviality. Reforming Community Diakonia in Europe]. Den norske kirke og Kirkens Bymisjon.

Meld. St. 29 (2012–2013). *Morgendagens omsorg*. Helse- og omsorgsdepartementet.
<https://www.regjeringen.no/contentassets/34c8183cc5cd43e2bd341e34e326dbd8/no/pdfs/stm201220130029000dddpdfs.pdf>

NOU 2013: 1. (2013). *Det livssynsåpne samfunn. En helhetlig tros- og livssynspolitikk*. Kulturdepartementet.
<https://www.regjeringen.no/contentassets/eecd71cd8f2a4d8aabdf5a7742e96b4d/no/pdfs/nou201320130001000dddpdfs.pdf>

Olafsson Å. M., Hans Stifoss-Hanssen H. & Austad A. (2022) Deacons as conversation partners on existential issues with older people: An empirical study in Norway. *Tidsskrift for praktisk teologi/Nordic Journal of Practical Theology*, 39(2), 21-36.
<https://journals.mf.no/tpt/article/view/5499/4503>

Thagaard, T. (2013). *Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitativ metode* (4.utg.). Fagbokforlaget.

VINN Hallingdal (u.å.). *Om VINN Hallingdal*. Hentet 8.mai 2023 fra <https://www.vinn-hallingdal.no/vinn-hallingdal/>

Willumsen, E., Ødegård, A. & Sirnes, T. (2020). Sosial innovasjon og samskaping. I E. Willumsen & A. Ødegård (Red.), *Samskaping. Sosial innovasjon for helse og velferd*. (s. 19-36). Universitetsforlaget.

Stiftelsen Dam (2023). *Om oss*. Hentet 8.mai 2023 fra <https://dam.no/om-stiftelsen-dam/>

Stålsett, S. (2019). Precious and Precarious Life: Exploring Diaconal Economics. *Diaconia*, 10(1), 67–84. <https://doi.org/10.13109/diac.2019.10.1.67>

Stålsett, S. (2021). *Det livssynsåpne samfunn*. Cappelen Damm Akademisk.

Tid Kafé & landhandel (u.å.). *Om oss*. Hentet 4.april 2023 fra <https://www.tidkafeoglandhandel.com/om-oss>

TID STIFTELSEN. (2020). *Vedtekter for Stiftelsen TID*. (FOR-2020-04-29-924875151). Stiftelsesregisteret.
<https://lottstift.no/stiftelsesregisteret/UploadFile/924875151.PDF?rand=861>

Vedlegg 1 - Informasjonsskriv

Vil du delta i forskningsprosjektet:

”Hva skal til for å lykkes med et diakonalt prosjekt med fokus på arbeidstrening?”

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt, hvor formålet er å oppnå en større forståelse av hva skal til for å lykkes med et diakonalt prosjekt med fokus på arbeidstrening? I dette skrivet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltagelse vil innebære for deg.

Formål

Jeg skal skrive en masteroppgave i diakoni denne våren (2023). Oppgaven skal handle om diakonale prosjekt med et særlig fokus på arbeidstrening.

Problemstilling (kan endres noe):

Med utgangspunkt i Tid Kafé og Landhandel i Ål. Hva skal til for å lykkes med et diakonalt prosjekt med fokus på arbeidstrening?

Tilleggsspørsmål:

- Er det mulig å finne noen generelle nøkkelingredienser for suksess her?*
- Hva kjennetegner diakonien i dette prosjektet? (synlig/mindre synlig eller eksplisitt/implisitt)*
- Erfaring og fallgruver, endringer og utvikling videre?*

Min masteroppgave i diakoni skal handle om diakonale prosjekt. I Ål har dere Tid kafé og Landhandel, som har utviklet seg til å bli et vellykket prosjekt. Det anses som et pionerprosjekt, som er ønskelig å kopiere, noe som gjør det ekstra interessant å skrive om. Her har mye av fokuset vært på arbeidstrening og integrering, men også på den alminnelige møteplassen for «alle» i Ål. Mitt mål er dermed å forstå hvorfor prosjektet har lyktes i såpass stor grad. Ved å både intervju de ansatte/driverne i Tid Kafé og Landhandel, og noen få av

de som har erfaring som deltagere av dette prosjektet, så er målet mitt å oppnå en større innsikt. Det overordnede målet er å belyse og løfte frem en arbeidsform, som tydeligvis fungerer, for så å fremstille det såpass enkelt og inspirerende at det kan senke terskelen for andre diakoner til å gå i gang med noe lignende i sine lokalsamfunn. Jeg jobber dermed ut ifra hypotesen om at dette er et svært godt tiltak, og et prosjekt som faktisk er ønskelig å kopiere. Samtidig så vil jeg lytte meg inn til erfaringer og tanker rundt mulige endringer. Tanken er altså ikke å komme med en detaljert oppskrift, men heller å finne frem til mulige nøkkelingredienser for å lykkes med noe tilsvarende. Og også å avdekke eventuelle fallgruver man bør unngå.

Det er dermed naturlig å intervju driverne av prosjektet. (Diakon, pedagogisk leder og daglig leder) Deres erfaring er av stor betydning tenker jeg. Når det gjelder deltagere av prosjektet, så vil det selvsagt kun bli noen få som kan intervjues. Her handler det dermed om å finne riktige informanter, ut ifra min problemstilling. Her får jeg hjelp av diakonen i Ål, som kjenner prosjektet og menneskene bak. Jeg er ute etter å forstå hvorfor dette diakonale prosjektet fungerer såpass bra. Jeg ønsker å lytte meg inn til erfaringer fra ulike perspektiv. Tanken er å fange opp hvordan diakonien gjør seg gjeldende i møte med mennesker (i arbeidstrening) i Tid kafé og Landhandel. Hvordan er samspillet menneskene imellom. Og i hvilken grad preges møtene av diakonale verdier. Jeg velger meg ut informanter som har sin erfaring ifra arbeidstrening. Det må en avgrensning og et sammenligningsgrunnlag til, og arbeidstrening er et veldig spennende og viktig tiltak. Man kan lett tenke seg at diakonien kan ha mye kompetanse å bidra med i en sånn setting. I tillegg til intervju, så ønsker jeg å foreta tre timer med observasjon. Jeg ønsker da å observere interaksjon, samspill og kommunikasjon som oppstår i de ulike relasjonene, og situasjonene som oppstår. Målet er at dette skal gi meg mer konkret informasjon om menneskemøtene i det diakonale prosjektet. Her handler det om å få fatt i essensen, og jeg er selvsagt klar over at tre timer ikke er mye tid til å oppnå dette. Tanken er likevel at det til sammen vil bidra til best mulig forståelse av prosjektet, innenfor rammene til dette forskningsprosjektet.

Det blir dermed intervju med to utvalg. Tre ansatte/drivere og tre deltagere. Hvert intervju vil vare i ca 30-45 minutter. I tillegg blir det tre timer med observasjon. Intervju og observasjon vil finne sted i Ål, i løpet av ca tre dager.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

VID vitenskapelige skole er ansvarlig for prosjektet.

Student: Gro Øverland Håkenstad. (MF & VID)

Veileder: Hans Morten Haugen. (VID)

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Siden jeg selv er diakoni-student, så har jeg forholdt meg til diakonen i Ål: Hilde Kirkebøen. Jeg skal både intervjuere drivere og deltakere i Tid Kafé og Landhandel. Det er dermed snakk om to utvalg; Tre drivere og tre deltagere. Kriteriene for deg som deltager er at du har deltatt/deltar i arbeidstrening her, og at du selv ønsker å bidra med din erfaring inn mot dette forskningsprosjektet. Utvelgelsen er dermed delvis kriteriebasert, og delvis foretatt ved hjelp av snøballmetoden. Siden driverne vet mye mer om dette prosjektet enn meg, så er det naturlig at de er behjelpelig med rekrutteringen av informanter blant deltagerne.

Hva innebærer det for deg å delta?

Metodene jeg vil bruke er intervju og observasjon. Intervju med tre drivere og tre deltagere i tillegg til tre timers observasjon. Hvert intervju vil vare i ca 30-45 minutter.

- Hvis du velger å delta i prosjektet, innebærer det at du deltar i et intervju, som varer i ca 30-45 minutter. Jeg vil benytte lydopptaker, for at jeg skal få med meg mest mulig informasjon. I tillegg vil jeg skrive ned anonymiserte notater.
- I tillegg hvis du velger å delta i prosjektet, innebærer det at du også muligens blir observert i en naturlig setting. Det vil bli informert nøye om observasjon i forkant.
- Staben i Tid kafé har vært behjelpelig med å identifisere deg som deltager, som følge av din historie før og under tilknytningen til Tid kafé. Det er mulig at enkelte tilleggsopplysninger om deg vil komme frem i videre samtaler og intervju med stab/drivere. Hvis dette blir aktuelt, så handler disse opplysningene om din rolle her i Tid Kafé og Landhandel, og evt relevant bakgrunns-historikk. Altså kun relevante opplysninger eller beretninger som kan bidra til økt forståelse for prosjektet «Tid Kafé», og da særlig med tanke på relasjon og interaksjon. Alle notater vil anonymiseres. På samme vis så kan enkelte tilleggsopplysninger bli gitt om deg som driver, i intervju/samtale med deltakerne. (Indirekte identifisering – se samtykkeerklæring nedenfor) Dette er altså for å oppnå best mulig forståelse og innsikt.

Siden jeg skal intervju to utvalg, så er kriteriene litt ulike hos de to. Dette gjelder anonymitet. Drivere vil kunne gjenkjennes ved navn og rolle i Tid kafé og Landhandel. De vil likevel omtales som ansatt a, b, c. Tiltaksdeltakere vil omtales som deltaker d, e, f.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle dine personopplysninger vil da bli slettet. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Din deltagelse vil heller ikke påvirke din relasjon til Tid Kafé og Landhandel. Heller ikke om du skulle velge å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrivet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

- *Det er kun jeg som student og min veileder som vil ha tilgang til innsamlede data.*
- *Ingen uvedkommende får tilgang til personopplysninger om deg som deltager. Alle innsamlede data vil anonymiseres og lagres elektronisk på en kryptert minnepenn. Når oppgaven er avsluttet, så vil alle data slettes. Anonymiserte notater vil oppbevares på forsvarlig måte og destrueres ved oppgavens slutt.*
- *Siden dette er en masteravhandling, så vil oppgaven være tilgjengelig på VID og MF sine nettsider ved oppgavens slutt.*

Hva skjer med personopplysningene dine når forskningsprosjektet avsluttes?

Prosjektet vil etter planen avsluttes ca juni 2023. Etter prosjektslutt vil alle innsamlede data slettes og alle anonymiserte notater destrueres.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra *VID vitenskapelige høyskole* har Sikt – Kunnskapssektorens tjenesteleverandør vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke opplysninger vi behandler om deg, og å få utlevert en kopi av opplysningene
- å få rettet opplysninger om deg som er feil eller misvisende
- å få slettet personopplysninger om deg
- å sende klage til Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å vite mer om eller benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- *Student (VID vitenskapelige høyskole & MF vitenskapelig høyskole) Gro Øverland Håkenstad, telefon: 99001982. E-post: gro.hakenstad@gmail.com og veileder (VID vitenskapelige høyskole) Hans Morten Haugen, telefon: 22451797. E-post: hans.haugen@vid.no*
- *Vårt personvernombud: Nancy Yue Liu, hos Stiftelsen Diakonhjemmet. Telefon: 93856277. Epost: nancy.yue.liu@diakonhjemmet.no*

Hvis du har spørsmål knyttet til vurderingen som er gjort av personverntjenestene fra Sikt, kan du ta kontakt via:

- Epost: personverntjenester@sikt.no eller telefon: 73 98 40 40.

Med vennlig hilsen

Veileder: Hans Morten Haugen

Student: Gro Øverland Håkenstad

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet [*Med utgangspunkt i Tid Kafé og Landhandel i Ål. Hva skal til for å lykkes med et diakonalt prosjekt med fokus på arbeidstrening?*], og har fått anledning til å stille spørsmål.

Jeg samtykker til:

- å delta i intervju
- å delta i observasjon
- at drivere/deltakere, som deltar i forskningsprosjektet kan gi relevante opplysninger om meg til prosjektet – hvis aktuelt (Indirekte identifisering)
- at identifiserende informasjon om meg publiseres. (Anonymisert)

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet.

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Vedlegg 2 - Intervjuguide drivere

Intervjuguide drivere

1. Jeg er veldig takknemlig for at du sa ja til et intervju med meg. Kan du bare helt kort forklare meg hvorfor du takket ja?
2. Kan du si litt kort om hvem du er?
3. Hvordan startet din reise med prosjektet Tid kafe? (Historien i korte trekk)
4. Hva var dine første tanker omkring denne arbeidsformen?
5. Hadde du tidligere erfaringer med noe tilsvarende opplegg? (Arbeidstrening e.l? evt tanker i rundt?)
6. Hvis ja, hvordan opplevde du prosjektet Tid kafe, som annerledes?
7. Kan du utdype litt i rundt Tid Kafé og Landhandel som et samskappingsprosjekt? (Hva er tid miljø?)
8. Kan du beskrive din rolle her i Tid?
9. Hva er dine tanker rundt arbeidstrening? (generelt og her)
10. Hva vil du si er den største utfordringen med å tilby arbeidstrening?
11. Hva vil du si er det viktigste i møte med mennesker både generelt og i arbeidstrening her?
12. Har du noen spesielle episoder som du ønsker å trekke frem, som har gjort ekstra inntrykk på deg?
13. Kan du utdype litt i rundt bokstavene som brukes i navnet TID? (Tillit, inkludering og deltagelse)
14. Hvilken betydning har det at dette er et kristent forankret prosjekt? (for deg, for andre)
15. Kan du forsøke å beskrive diakonien som foregår her i Tid kafe? (Implisitt/eksplisitt)

16. Kan du si litt om hvorfor det er viktig for dere her i Tid kafe at dette skal være et fristed for alle? (frirom)
17. Ser du noen utfordringer med at dette stedet er ment for «alle»?
18. Hva tenker du om fremtiden til Tid kafe og landhandel? (utvikling/endringer?)
19. Kan du fortelle litt mer om prosjektet Tid miljø og hva som er planen videre der?
20. Har du noe på hjertet, (godt eller vondt) som er spesielt viktig for deg, og som du ønsker å dele eller gjenta, når det gjelder din erfaring her?
21. Har du noen gode råd til diakoner som kunne tenkt seg å starte opp et liknende prosjekt som Tid Kafe i sitt lokalmiljø?
22. Hva tror du er det aller viktigste for å lykkes med samskaping, særlig sammen med enkeltmenneskene i selve målgruppene? (samskaping på individnivå)
23. Helt til slutt. Hva ville du sagt til noen som stod på dørstokken her hos Tid kafe, og vurderte om de skulle ta kontakt? (evt noe å tilføye?)

Vedlegg 3 – Intervjuguide deltagere

Intervjuguide til deltagere av prosjektet.

1. Kan du si litt kort om hvem du er?
2. Jeg er veldig takknemlig for at du sa ja til et intervju med meg. Kan du bare helt kort forklare meg hvorfor du takket ja?
3. Hvordan kom du i kontakt med Tid kafe?
4. Husker du hvordan du opplevde ditt første møte?
5. Hadde du tidligere erfaringer med tilsvarende opplegg? (arbeidstrening e.l?)
6. Hvis ja, opplevde du ditt møte med Tid, som annerledes på noe vis?
7. Hvordan vil du beskrive ditt forhold til Tid? (Før/nå, endring? Utdyp gjerne. Historien i korte trekk)
8. Er det noen spesielle episoder som har gjort ekstra inntrykk på deg her, og som du ønsker å dele?
9. Hvordan opplever du arbeidstreningen her hos Tid?
10. Har du noen tanker om diakoni og at dette er et diakonalt prosjekt?
11. Opplever du at Tid har noen kjerneverdier?
12. Husker du noen situasjoner hvor disse verdiene har kommet til syne?
13. Kan du tenke deg å reflektere litt åpent for meg om bokstavene som brukes i navnet TID? (Tillit, inkludering og deltagelse)
14. Føler du at stedet har et kristent preg over seg? (utdyp gjerne) (synlig/usynlig diakoni, opplevelsen)
15. Finnes det noen spesielle ord eller begrep, som du synes passer ekstra godt til å beskrive Tid Kafe og landhandel?

16. Hva tenker du om begrepet inkluderende fellesskap?
17. Hvordan opplever du Tid kafe som et inkluderende fellesskap?
18. Føler du at det er noen utfordringer med at dette stedet er ment for «alle»?
19. Hva legger du i ordet Likeverd?
20. Hvordan opplever du at likeverd er viktig her hos Tid?
21. Hvordan vil du beskrive Tid Kafé og Landhandel som et samskapnings-prosjekt? (Hva betyr dette for deg?)
22. Hva tenker du om fremtiden til Tid kafe og landhandel? (utvikling/endringer)
23. Har du noe på hjertet, (godt eller vondt) som er spesielt viktig for deg, og som du ønsker å dele eller gjenta, når det gjelder din erfaring med Tid Kafe og Landhandel? (Både mht arbeidstreningen din her og ellers)
24. Helt til slutt. Hva ville du sagt til noen som stod på dørstokken her hos Tid kafe, og vurderte om de skulle ta kontakt? (evt noe mer å tilføye?)